

CONTRA

nr 3 1994 (nr 115 från starten) årgång 20 Pris 25:-

**UD slarvade bort papper
om svenskar i läger
Kommunernas pensioner**

FRIHETENS RÖST
— för västerländsk demokrati —

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger årligen
ISSN 0347-6472
Copyright Stiftelsen Contra

Eftertryck endast efter överenskommelse

Ansvarig utgivare

Tommy Hansson

Adress

Box 8052, 104 20 STOCKHOLM

Tel 08-654 95 52

Telefax: 08-652 48 99

Prenumeration

Minst 145, rekommenderat 200 kronor, per år.

Inbetalas på postgiro 85 95 89-4

eller bankgiro 261-2638.

Finland: Minst 100 mark per år.

Finländskt postgiro 1125 82-9.

Norge: Minst 130 norska kronor per år.

Norskt postgiro 1 99 82 77.

Danmark: Minst 120 danska kronor per år.

Danskt postgiro 1 60 06 98.

Medarbetare

Styrelseordförande: Géza Málnár

Redaktörer: Tommy Hansson, Georg Hardt och Carl G. Holm.

Övriga medarbetare: Bertil Häggman, Birger Larsson,

Bertil Lindblom, Arne Sundström, Roger Söderqvist,

Marek Zyto samt Peter Hartvig Danmark, Allan C.

Brownfeld, Washington och Rune Westin, Sydney.

Annonser

Johannes Dirfeldt 0522-64 16 06

Presslagd 1994-04-14

Vänersborgs Offset AB, Vänersborg 1994

CONTRA-NYTT

Contra behöver Ditt stöd!

Contra framställs med hjälp av ideella krafter. Det betyder inte att Contra är gratis. Tvärtom kostar det per exemplar mer att framställa en relativt liten tidskrift som Contra än att producera en tidskrift som kan tryckas i hundratusen exemplar.

Contras ekonomi vilar på två hörnstenar. Den första hörnstenen är låga kostnader. Det mesta av arbetet med Contra görs av frivilliga medarbetare. Det kan därför ibland vara svårt att hålla utlovade tider. Men våra medarbetare anstränger sig för att

göra en så bra produkt som möjligt.

Den andra hörnstenen är läsarnas generösa stöd till verksamheten. Ett ekonomiskt stöd till Contra gör det möjligt att upprätthålla utgivningen och förbättra kvaliteten på tidskriften.

Contra har inga subventioner från statens stora kassakista. Contra litar på direkt stöd från Dig som läsare! Har Du möjlighet vädjar vi om en inbetalning med det bifogade inbetalningskortet.

INNEHÅLL - CONTRA 3/1994

sid

- 3 **UD struntade i Bengt Stures tillfångatagna besättning**
Sju tillfångatagna svenskar försvann i GULag - svenska UD slarvade bort vittnesmålen som hade kunnat leda till deras räddning.
- 5 **Försonlig Kim Dae-jung i Stockholm**
Den tidigare ledande koreanske oppositionspolitikern har besökt Stockholm. Han planerar inte någon comeback.
- 6 **Sanningen bakom dimridåerna**
Efter tio år kan äntligen sanningen om nedskjutningen av det koreanska jumbojetplanet över den ryska ön Sachalin avslöjas. Ryssarna har släppt den svarta lådan - det visade sig inte oväntat att ryssarna tidigare försökt lägga ut dimridåer.
- 10 **Tadzjikistan - landet utan reformpolitik**
I serien om före detta sovjetrepubliker kommer vi till ett land där reformerna påbörjades, men stoppades med brutalt militärt våld.
- 16 **Kommunerna glömde bort att de skulle betala pensioner...**
Det är först på senare år som kommunerna har upptäckt att de ska betala pensioner till sina anställda. Få kommuner har gjort några reserveringar, utan de flesta har räknat med att försörja sina alltför pensionerade kommunalarbetare och kommunaltjänstemän ur den löpande budgeten.
- 18 **Det kalla krigets hjältar**
När det kalla kriget är vunnit är det dags att blicka tillbaka på dem som byggde upp segern - ofta i konflikt med socialister och liberaler som gärna ville gå Sovjetunionen tillmötes. En av de stora var generalen Douglas MacArthur, överbefälhavaren i Koreakriget, som fick sparken av president Truman.
- 21 **MPLA vill inte dela makten med UNITA i Angola**
En intervju med UNITAs tidigare Stockholms-representant Luis Antunes.
- 22 **Boknytt**
- 23 **Brev till Contra**

Radannonser

Slipsklämma & maschettknappar
i silver. Handgjorda och dekorerade med
kapitalismens symbol, dollartecknet.
Pris: 395:-.

ISI, Box 147, 433 23 Partille. Tel 031-
36 54 00. Fax 031-795 65 14. Postgiro
498 55 80-2. Bankgiro 5704-7466.

*Radannonser kostar 40 kronor för högst
6 rader. Skicka in Din text till Contra,
Box 8052, 104 20 eller fax 08-652 48
99.*

Bortslarvat dokument avslöjar

UD struntade i Bengt Stures tillfångatagna besättning

Av Kenth Olsson

År 1942 sänkte ryssarna det svenska fartyget Bengt Sture. Från en f d krigsfånge i Sovjet fick UD 1964 uppgifter om att överlevande från Bengt Sture fanns i ett fångläger i Norilsk. Men vittnesmålet gömdes undan av den socialdemokratiska utrikesministern för att inte besvära Chrusjtjov under dennes Sverigebesök. Det kan ha kostat de tillfångatagna svenska sjömännens livet.

För över 50 år sedan, natten mellan den 28 och 29 oktober, försvann det svenska fartyget Bengt Sture med 15 mans besättning under en resa från Gdansk till Oxelösund via Trelleborg. Det framkom senare att fartyget torpederats av en sovjetisk ubåt som också tog svenska sjömän tillfånga. Svenskarnas öden är fortfarande okända.

Regeringen Bildt har nu tagit initiativ till en gemensam svensk-rysk kommission för att på nytt undersöka fallet Bengt Sture. Men chanserna att spåra Bengt Stures besättning är i dag närmast mikroskopiska p g a den medvetna nonchalans som i närmare ett halvt sekel präglade den socialdemokratiska handläggningen av ärendet. Vittnesmål som kunnat klarlagt vad som hänt försumrades medvetet under utrikesminister Östen Undéns styre på UD.

Vittnesmålet som försvann

Ett viktigt vittnesmål, som avlämnades omedelbart före sovjetledaren Nikita Chrusjtjovs besök i Sverige sommaren 1964 och som kanske hade svaret på Bengt Sture-sjömännens gåtfulla öde, kom av "misstag" att utelämnas i UD-dossierna om Bengt Sture. Ett "misstag" som medförde att Chrusjtjov inte behövde konfronteras med ännu en svensk-sovjetisk incident utöver Raoul Wallenberg, som man på svensk sida gav högsta prioritet.

Fallet Bengt Sture är odiskutabelt det mest flagranta exemplet på svensk undfallenhet visavi Sovjet under det kalla krigets dagar. Det socialdemokratiska bockandet österut överstiger vad gäller Bengt Sture vida det som inledningsvis bar upp Raoul Wallenberg-affären. Östen Undén vars vilja Erlander underordnade sig, ansåg det mer

än tillräckligt att irritera ryssarna med Wallenberg. Han var i praktiken motståndare även till hänvändelser i detta ärende, men var därtill tvungen p g a den internationella uppmärksamhet Wallenberg-ärendet rönt.

Undén lade locket på

Den under 1950-talet obetydligt uppmärksamgade Bengt Sture-affären var för Undén inte tal om att seriöst aktualisera i Moskva. Den lämnades mer eller mindre åt sitt öde. Orsaken var helt enkelt att Östen Undén, liksom i Wallenberg-fallet, inte trodde att ryssarna bröt mot internationella förpliktelser och höll oskyldiga svenska medborgar fångna. Undén litade helt en-

kelt på Moskva och i motsvarande grad misstroddes alla uppgifter som antydde annorlunda. I ett hemligt PM bedömde Östen Undén det som "orealistiskt" att ryssar skulle ta "svenska sjömän som fångar". Undfallenhetspolitiken gentemot Kreml förblev allena rådande på UD under hela den socialdemokratiska eran.

Vittnesmål om att Bengt Sture-besättningen fanns i sovjetiska fångläger handlades därför under hela efterkrigstiden med märkbar nonchalans. Till UD inflöt flera vittnesmål som påstod att det fanns fångna svenska sjömän i Sovjet som kunde vara identiska med Bengt Sture-sjömännens. Det fanns f d sovjetiska lägerfångar som till och med kunde uppge namnen på flera av de tillfångatagna sjömännens. Men Östen Undéns undersåtar lade ingen kraft i efterforskningarna

Sanningen i sovjetisk bok

På våren 1963, mer än 20 år efter torpederingen av Bengt Sture, kunde en tysk krigshistoriker Jürgen Rohwer, avslöja san-

Besättningen på det svenska handelsfartyget Bengt Sture som torpederades av en rysk ubåt i oktober 1942. Besättningen försvann i Gulag – svenska UD gjorde inte mycket för att få dem fria.

ningen om vilket öde som drabbat Bengt Sture och dess besättning. (Det skedde i en artikel i den ansedda tyska tidskriften *Marine Rundschau*).

Som källor använde Rohwer dels ett sovjetiskt krigshistoriskt verk, författat av sovjetiske amiralen V C Tribuc (dåvarande chefen för sovjetiska Östersjöflottan), dels en artikel i den sovjetiska tidskriften *Sovietskij Flot* från den 2 juni 1962, skriven av den sovjetiske kaptenen V Miljutin (senare publicerad även i det sovjetiska historieverket *Nevenjnov Stroj*).

Besättningen räddad

De ryska källorna beskrev i detalj hur den sovjetiska ubåten SC 406 med fyra torpeder angripit Bengt Sture så att "lastfartyget sprängdes mitt itu och sjönk" och hur "överlevande sprattlade i vattnet". Ubåtskaptenen Jevgenij Osipov beslöt "plocka upp dem och föra dem i land". Den ryska originaltexten lyder sedan ordagrant:

"Ur vattnet drog man upp fartygets kapten, förste styrman, en maskinist, en eldare, kocken och stüderskan".

Höga sovjetiska militärer beskrev således hur minst sex överlevande svenskar omhändertagits (ubåtskaptenen rapporterade dock till sitt militärkommando att "sju fångar" befann sig ombord). Det sovjetryska materialet omnämner även att "fångarna" fördes till ubåtens hemmahamn i Kronstadt, dit SC 406 anlände den 8 november. Vidare redogörs för en dialog mellan Bengt Stures kapten Sture Hedberg och den ryske ubåtskaptenen. Misstroget skulle den svenske kaptenen vänt sig mot Osipov och frågat varför de räddats ur vattnet:

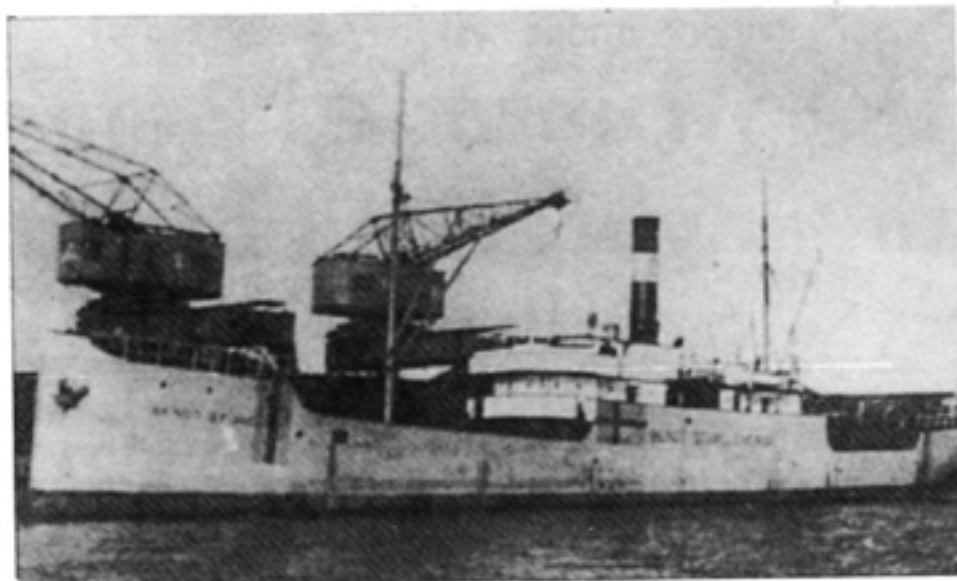
"Är det för att skjuta oss"?

"Sovjetiska soldater – skjuter inte fångar, svarade Osipov.

UD satsade på Wallenberg

Hur skulle Nikita Chrusjtjov tackla dessa uppgifter under sitt förestående Sverige-besök? Det problemet löste UD som i det "tövädsklimat" som rådde under Chrusjtjovs avstaliniseringsprocess ivrigt sökte reparera departementets tidigare grova försummelser i Wallenberg-affären.

Sovjetledarens Stockholms-visit i juni 1964 kom därför att centreras kring Wallenberg-dramat. Bengt Sture berördes bara i förbigående och omnämndes i den kommuniké som följde enbart för att Chrusjtjov så ville. "Det fanns inget svenskt intresse att få det med i kommunikén",

Fartyget Bengt Sture lämnade Gdansk i Polen i oktober 1942, men kom aldrig fram till Oxelösund.

noterar Erlander i en PM. (Uppenbart var den svenska strategin den att inte "besvära" Chrusjtjov med ytterligare en för ryssarna "känslig" incident utöver Wallenberg i hopp om att nå en öppning i Wallenberg-frågan).

Sovjet medgav att svenskarna räddats

I kommunikén medgav sovjetledaren att en sovjetisk ubåt tagit upp de svenska sjömännen och att de satts i land, men att sovjetiska myndigheter inte förfogade över några som helst uppgifter om vilket öde sjömännen mött. Tage Erlander förklarade att han var nöjd med Chrusjtjovs svar och att den svenska regeringen därmed avskrev fallet Bengt Sture. "Några möjligheter att spåra upp de sex sjömännen föreligger inte", slog statsministern fast. UD skickade omgående brev till de anhöriga, där man upplyste om att "ytterligare åtgärder i syfte att klarlägga det öde som vederfarits Bengt Stures besättning, ej äro möjliga att vidtaga".

Vittnesmålet som försvann

Från UD:s sida for man med medveten lögn. En månad före Chrusjtjovs besök i Sverige hade den svenska ambassaden i Wien fått besök av en österrikisk medborgare som under åren 1947-1955 varit fången i Sovjet. Han hade uppgifter att lämna om Raoul Wallenberg, sade han. För ambassadören berättade han hur han 1953 i ett fängelse sammanträffat med Wallenberg. I samband med denna redogörelse nämnde han i förbigående att han i ett läger i Norilsk också

stött på en grupp svenska fångar (förmodligen sjömän).

I ett hemligstämplat PM betraktade ambassadören emellertid uppgiften om Wallenberg som "icke trovärdig" (om den inte samtidigt kunde bekräftas från andra håll). Däremot kunde vittnet "ha uppgifter att lämna om andra svenskar", påpekade ambassadören och sammanfattade österrikarens vittnesmål om fångna svenskar i Norilsk på sju maskinskrivna rader.

Redogörelsen sändes till UD i Stockholm. Trots angiven adress till österrikaren tog UD aldrig vidare kontakt med vittnet, inte heller förhörde man sig hos ryssarna om sanningshalten i de uppgifter vittnesredogörelsen innehöll. Orsaken var att vittnesmålet av "misstag" inte lades till UD:s handlingar om Bengt Sture utan "gömdes" undan i de väldiga dossiersamlingarna om Raoul Wallenberg. Därför behövde inte heller Chrusjtjov konfronteras med vittnesmålet under Sverige-visiten, en medveten strategi från UD:s sida, som kan ha kostat de tillfångatagna Bengt Sture-sjömännen livet.

Sanningen är att österrikarens vittnesmål "försvann" så grundligt att vittnesutsagan inte ens finns med i den omfattande dokumentsamling om Bengt Sture som UD lät frisläppa hösten 1991. Detta trots att det bör betraktas som ett av de mest intressanta. Efter kontroll av undertecknad visar det sig att dagens ansvariga handläggare på UD inte känner till existensen av detta vittnesdokument.

Svenskar i Norilsk

Innehållet i det "försvunna" vittnesdokumentet är på flera sätt intressant. Uppgiften om svenska fångar i Norilsk kan inte bortförklaras med att det kan ha rört sig om en förväxling med de tidigare uppgifter som cirkulerade om att det i Norilsk fanns fångna besättningsmedlemmar från den år 1952 försvunna svenska DC-3an, eftersom vittnet uppger att han mött svenskarna i Norilsk-lägret redan 1949.

Förväxling kan inte heller ha skett med någon enstaka svensk fånge eftersom österrikaren framhöll att det rörde sig om "sex eller sju svenskar" (dvs en större grupp, för övrigt identiskt med det antal sjömän den sovjetiska ubåten plockade upp från Bengt Sture). Det är likaså inte sannolikt att den svenska fånggruppen kan ha utgjorts av s k SS-svenskar (svenskar som anslöt sig till Hitlers SS-trupper på östfronten och där föll i sovjetisk fångenskap). I sammanställningen står nämligen noterat att vittnet "visste... med säkerhet att åtminstone en varit sjöman".

Österrikaren betonade vid besöket på svenska Wien-ambassaden att han hade gott personminne och trodde att om han fick se fotografier av i Sovjet försvunna svenskar skulle han "kunna peka ut dem han träffat". UD ombesörjde emellertid, genom sitt "misstag", så att vittnet inte fick någon möjlighet att söka identifiera Bengt Sture-männen på fotografier. I Arvfurstens Palats årsågs det mer än nog med Wallenberg och DC-3-affären som störande inslag i de svensk-sovjetiska relationerna.

Kommission undersöker

I dag svävar inte längre Östen Undéns ande över Arvfurstens Palats. Det är bra, men till föga tröst för de sex eller sju tillfångatagna Bengt Sture-sjömän som offrades av UD i fåfänga försök att göra ryssarna medgörliga i den olösta Wallenberg-frågan. Det var en diplomatisk strategi som nådde klimax med det lägligt "försvunna" vittnesdokumentet inför Chrusjčovs besök i Sverige 1964.

Den av statsminister Carl Bildt hösten 1993 tillsatta Bengt Sture-kommissionen har ingen avundsvärd uppgift framför sig. För en av kommissionsledamöterna, advokaten Bengt Kappelin, betyder jakten på sanningen också svaret på vad som hände hans storebror Ivan, som var andre styrman ombord på Bengt Sture den ödesdigra natten mellan den 28 och 29 oktober 1942.

Försonlig Kim Dae-jung i Stockholm

Kim Dae-jung var länge den evige oppositionspolitikern i Sydkorea. Kim, som med svenska mått närmast är socialdemokrat, greps flera gånger av auktoritära sydkoreanska regeringar och dömdes till döden av en domstol under Chun Doo-hwans presidenttid för omstörtande verksamhet i samband med upploppen i Kwangju 1980. Straffet omvandlades dock, inte minst på grund av påtryckningar från den amerikanska Reagan-regeringen, till livstids fängelse. I mitten av 1980-talet utvisades Kim till USA, men återkom efter ett par år till Sydkorea.

Kim ställde i det demokratiserade Korea upp i två presidentval. I det första förlorade han till Roh Tae-woo och Kim Young-sam. I det andra till den senare, som därmed blev president för Korea. Därefter förklarade Kim Dae-jung att han skulle lägga av partipolitiken.

Han har hittills blivit sitt löfte troget, vilket inte hindrat honom från att vara en flitig föreläsare hemma och utomlands. I februari besökte han Stockholm och Utrikespolitiska institutet, där han svarade så här på en fråga från Contras utslände Tommy Hansson om han kunde tänka sig en politisk comeback:

–Nej, nu får det vara nog med partipolitik.

Tre valförluster räcker! (Kim förlorade också ett omdiskuterat val – knappt – till Park Chung-hee 1971).

I Stockholm talade Kim Dae-jung över ämnet "Förutsättningarna för en koreansk återförening" och anslog försonliga tongångar mot den regering som leds av Kims rival Kim Young-sam.

–Lyckligtvis delar numera till och med den koreanska regeringen mina synpunkter på återföreningen, framhöll Kim Dae-jung.

En återförening av de båda koreanska staterna är något som alla koreaner drömmer om – delningen längs den 38e breddgraden i en kommunistisk nordlig del och en demokratisk sydlig del beslutades över huvudet på koreanerna efter Japans kapitulation 1945. Kim Dae-jung varnade dock för en alltför snabb återförening:

–Vi bör inte under några omständigheter följa den "absorberingsformel" som antogs av Tyskland, menade Kim, som hävdade att han inhämtat detta råd av Tysklands president Richard von Weizsäcker och förre utrikesminister Hanns-Dietrich Genscher. Sanningen är naturligtvis att sydkoreanerna inte vill bli ekonomiskt lidande på grund av den katastrofala situation som råder i det kommunistiska Nordkorea.

Sju räddade från Bengt Sture

I början av april 1994 kunde Dagens Nyheter komma över dokument som visade att sju av svenskarna plockades upp ur vattnet och fördes till Kronstadt (i Finska Viken) och senare Leningrad. DN:s dokument visar att diktatorn Josef Stalins närmaste man, utrikesministern Vjatjeslav Molotov, beordrade att svenskarna skulle hållas fångna till krigets slut. Alla spår av svenskarna som hittills hittats i ryska arkiv slutar dock den 25 december 1942. Då uppgavs att föreståndarinnan Kitty von Hamm "gick" (från Leningrads NKVD, före-

gångaren till KGB). Beträffande övriga sex räddade besättningsmedlemmar finns det noteringar i NKVDs arkiv från den 30 november 1942. Vilka de räddade var är inte helt klarlagt, men det torde vara kaptenen Sture Hedberg, förste styrmannen John Arne Walter, andre styrmannen Ivan Kappelin, kocken Eskil Thelin samt en av eldarna (Jens Jensen, Sven Gustaf Sandberg och Harry Sandberg). För att komma upp i sju personer måste ytterligare en i Bengt Stures femtomannabesättning ha räddats..

Tio år efter massakern på KAL 007: Sanningen bakom dimridåerna

Av: Tommy Hansson

-Målet är förstört!

Med de orden meddelade den sovjetiske stridspiloten Gennadij Nikolajevitj Osipovitj strax före gryningen den 1 september 1983 att han över Sachalin skjutit ned ett plan som visade sig vara en Boeing 747 från Korean Airlines med 269 besättningsmän och passagerare ombord. Hur kunde ryssarna begå ett så fruktansvärt dåd? frågade sig en hel värld.

Officiellt hävdade Moskva att det fanns indikationer på att planet var ett amerikanskt spionplan, en version som under de tio år som gått sedan massakern på KAL 007 backats upp av konspirationsteoretiker i väst. En internationell rapport som publicerades knappt tio år efter dådet avslöjar dock sanningen: Ryssarna har ljugit hela tiden.

Det var den 1 september 1983 som ett passagerarplan från det sydkoreanska flygbolaget Korean Airlines (KAL) med flightnummer 007 kom ur kurs av skäl som skulle förbli okända ända tills den Montréal-baserade organisationen International Civil Aviation Organization (ICAO) avslöjade det verkliga händelseförloppet i en rapport daterad den 14 juni 1993. Tyvärr har rapporten till betydande del ignorerats av västerländsk press, men analyserades i den amerikanska tidskriften *The American Spectator* (TAS) i dess oktobernummer 1993. TAS-artikeln skrevs av rymdingenjören James Oberg i Houston, en specialist på sovjetrysk rymd- och flygteknik.

Contra är veterligt den första svenska publikation som tar upp ICAO-rapporten till behandling.

Två dagar efter nedskjutningen av KAL 007 besökte Sydkoreas president Chun Doo-hwan ett minnesaltare för katastrofoffren vid Kimpo-flygplatsen utanför Seoul. En dryg månad senare klarade sig Chun oskadd undan ett bombattentat i Rangoon.

Det koreanska jumbojetplanet var på väg från New York till Seoul via en mellanlandning i Anchorage, Alaska. Kort efter avfärden därifrån kom planet in över den militärt känsliga sovjetön Sachalin i Ochotska havet utanför östra Sibiens kust. Till en början rädde oklarhet om vad som

hände KAL 007. Först trodde vissa bedömare att det tvingats ner till Sachalin av ryssarna. Snart stod emellertid den hemska sanningen klar: KAL-planet hade skjutits ner med två robotar och störtat i sovjetiskt territorialvatten.

Alla 269 ombordvarande omkom, bland

dem den konservativa amerikanske kongressmannen Larry P. McDonald från det demokratiska partiet och ledande personlighet i den isolationsistiska, antikommunistiska organisationen John Birch Society.

"Allt var USAs fel"

Den internationella reaktionen blev ursinnig. Sydkoreas president Chun Doo-hwan anklagade Sovjetunionen för att "med falskhet och beräkning försöka lägga ansvarsbördan på andra, i stället för att göra hela sanningen känd". USAs president Ronald Reagan tog initiativet till begränsade diplomatiska och flygrelaterade restriktioner mot Sovjet, samtidigt som han fördömde nedskjutningen som "ett brott som aldrig får glömmas". Reagan stödde sig bl a på en bandupptagning av den sovjetiske piloten Gennadij Osipovitjs röst som till markkontrollen meddelade:

–Målet är förstört!

Den liberala kolumnisten James Reston skrev i *New York Times* den 4 september, tre dagar efter händelsen:

"Ryssarna har gjort det igen. Nästan varje gång det tycks finnas en chans att förbättra de amerikansk-sovjetiska förbindelserna, gör Moskva någon uppseendeväckande blunder (...) Vad vann Sovjet på att förstöra detta plan och döda dess människor? Man vann den civiliserade världens hat. Man säkrade en framgång för de människor i Washington som motsätter sig en kärnvapenkompromiss mellan USA och Sovjet och som insisterar på att vilja placera ut amerikanska kryssningsrobotar och Pershing 2-missiler i slutet av 1983."

Nästan all press i 66 länder brännmärkte i skarpa ordalag nedskjutningen av det koreanska planet. FNs säkerhetsråd fördömde dådet i en resolution, vilken dock utsattes för sovjetiskt veto.

Kort tid efter katastrofen över Sachalin började emellertid vissa västliga bedömare, med en reflexmässig tendens att försvara kommunistiska handlingar och misstro västliga, enkannerligen amerikanska, spekulera i att allt egentligen var den amerikanska underrättelsetjänstens fel. Det lades fram "bevis" för att KAL 007 i själva verket var ute på spionageuppdrag.

Inledningsvis hävdade Moskva att man alls inte kände till något om det koreanska planets försvinnande. När sanningen uppdagats – att sovjetiskt jaktflyg skjutit ned planet – höll dock marskalk Nikolaj Ogarkov, chef för den sovjetiska general-

staben, en presskonferens i Moskva där han påstod att KAL 007 varit ute och spionerat för USAs räkning. Detta påstående stöddes av bland andra David Pearson vid Yale-universitetet, som skrev en serie artiklar i tidskriften *Nation* och en uppmärksam bok i ämnet. Pearsons exempel följdes av en rad akademiker och journalister.

Ryssarna ljög

Marskalk Ogarkov hävdade att KAL-planet hade sammanträffat med ett amerikanskt spaningsplan av typ RC-135 och flugit jämsides med detta i tio minuter. Strax innan det amerikanska planet kommit in

Kongressman Larry McDonald omkom i KAL-katastrofen 1983.

över sovjetiskt luftrum skulle det ha sänt kodade underrättelsemeddelanden i regelbundna intervaller. Enligt Ogarkov skulle vidare det koreanska planet ha flugit med släckta navigationsljus och mörkladgabin. Den sovjetiske piloten skulle upprepade gånger ha anropat planet via radio och sökt varna det genom att avfira spårlyus. Piloten Osipovitj skulle också ha vingtippat och blinkat med sina landningsstrålkastare.

Allt till ingen nytta – KAL 007 skulle ha ignorerat alla signaler och varningar och börjat göra undanmanövrar. Därför hade Sovjet enligt denna version inget annat val än att oskadliggöra inkräktaren, ett argument som mötte viss förståelse bl a från moderatledaren Ulf Adelsohn som i en intervju uppgav att han förstod att ryssarna betraktade sina gränser som "heliga".

Ansvar, hävdade marskalk Ogarkov, var i stället helt och hållet USAs då den ondsinta kapitalistiska supermakten cyniskt

utnyttjat ett civilt passagerarplan för sina snöda, imperialistiska syftens skull.

ICAO-rapporten visade emellertid attrysarna hela tiden ljög skamlöst. Ty naturligtvis var man i Moskva fuller väl medvetna om att amerikanerna med sin sofistikerade spaningskapacitet inte i spionagesyfte skulle behöva utnyttja utländska civilflygplan. USA får nästan all information man behöver via satelliter samt spaningsflyg som trafikerar det luftrum som på den tiden var sovjetiskt. Den sovjetiska versionen har heller aldrig lyckats klarlägga, varför USA skulle finna för gott att använda en för ändamålet otymplig 747a i stället för en av sina egna SR-71or som med lätthet kan undfly såväl jaktflyg som robotar.

Efter ingående utredningar kunde också den amerikanska senaten redan 1984 konstatera, att anklagelserna om amerikanskt spioneri saknade all relevans. Men fortfarande fanns frågetecknen, vilka konspirationsteoretikerna utnyttjade för sina speciella ändamål. En amerikansk film som utgick från marskalk Ogarkovs lögner och dimridåer producerades och visades för något år sedan också i svensk television.

ICAO-rapporten klarar en gång för alla ut alla sovjetiska och västerländska lögner, halvsanningar, bortförklaringar och missförstånd.

"Svarta lådan"

Ta t ex orsaken till att det koreanska planet kom ur kurs efter starten från Anchorage-flygplatsen kl 13.00 Greenwich-tid den 31 augusti. Ombord fanns då tre besättningsmän, 20 flygvärdinnor och stewardar samt sex besättningsmän som inte var i tjänst utan som medföljde planet hem till Seoul; därtill 240 passagerare – totalt 269 personer. Besättningen valde för autopiloten en typ av magnetstyrning som skulle vägleda planet mot Alaskas västkust. När planet väl kommit ut över norra Stilla havet, planerade man ta i bruk ett system för tröghetsnavigering (INS), som hade programmerats på ett korrekt sätt för kontroll av planet via dess autopilot.

Orsaken till att man tvangs förlita sig på magnetstyrning var, att den radiofyra man normalt använde för navigering mellan Anchorage och kusten befann sig på service. När sedan planet flög över Alaskas kust en timme senare tog av någon anledning aldrig tröghetsnavigeringen kommandot över autopiloten som skulle ha skett; i stället fortsatte planet på den magnetstyrda

kurs som valts för färdens inledande del bara några minuter före start. Orsaken kan ha varit att besättningen helt enkelt glömde att låta INS ta över (man var ovana vid proceduren), eller också att man gjorde det för sent.

Den återfunna Digital Flight Data Recorder (DFDR), dvs de band som registrerat färdens händelseförlopp och som fanns i den skvarta lådan, visar att autopiloten kontrollerade flygningen i en konstant magnetkurs från fyra minuter efter start till det att planet träffades av sovjetiska missiler. Besättningen missade att dubbelkontrollera kursen, ett vanligt misstag som det enligt James Oberg i TAS finns en rad exempel på – planet riskerar då komma kraftigt ur kurs på kort tid.

Bedömare som hävdar att den markbaserade amerikanska radarkontrollen borde ha upptäckt felnavigeringen bortser från, att KAL-planet kurs över Alaska inte gav någon antydning om problem. Och när planet väl kommit ur kurs hade det försvunnit ur det område som täcktes av radarkontrollen i Alaska.

Sovjetisk panik

När KAL 007 kom in över sovjetiskt område höll en sovjetisk rutinpatrull på med förföljandet av ett amerikanskt RC-135-plan. Ryssarna har hävdats att de trodde att det rörde sig om ett KC-135 tankplan eller möjligen ett nytt RC-135. Flygdata visar dock, att KAL-planet och det RC-135-plan sovjetiskt jaktflyg förföljde aldrig någon gång flög jämsides, som marskalk Ogarkov hävdade. De var faktiskt aldrig närmare varandra än 150 km, vilket amerikanerna hävdats hela tiden. Det fanns alltså ingen

Sörjande koreaner kastar blommor i Ochotska havet, där Korean Airlines Boeing 747 sköts ned av sovjetiskt jaktflyg.

rimlig möjlighet att sovjetisk radar skulle blanda ihop de båda planen.

Den sovjetiska markkontrollen drabbades av panik, vilket klart framgår av utskrifterna av de militära kommandokanalerna, som lämnats till ICAO av Jeltsinregeringen. Ett jaktplan sändes upp för att kontrollera av vilken typ inkräktaren var. Det har, i motsats till vad Ogarkov officiellt påstod, visats att planet hade full belysning och således inte i något avseende var "mörklagt". Vidare försökte varken sovjetpiloten eller det landbaserade militärkommandot anropa planet på den internationella nödfrekvensen, något som internationella rutiner kräver. Och den anropsanordning som pilot Osipovitj sökte använda kunde inte ha fungerat, eftersom det koreanska planet saknade den!

Ryssarna gjorde flera misslyckade försök att ta reda på det inkräktande planets typ, och allteftersom tiden led vågade man inte ta risken att planet skulle komma undan. Några som helst seriösa indikationer på att det skulle vara ett spionplan hade man inte (alla tillgängliga data motsäger en sådan teori). Ryssarna valde därför att göra det man brukade anklaga Reagan för att vilja göra – man "sköt från höften" och lät 269 oskyldiga människor dö. För att dölja kedjan av misstag som ledde till tragedin tvingades militärkommandot och piloten ljuga.

När Rysslands president Boris Jeltsin kom till Sydkorea på statsbesök i november 1992 hade han med sig den "svarta lådan" från det nedskjutna koreanska planet. De koreanska värdarna blev dock

snopna när det visade sig, att lådan saknade DFDR-banden som skulle avslöja sanningen.

En smärre kris i umgänget mellan Ryssland och Sydkorea uppstod. Jeltsin valde emellertid att överlämna banden till ICAO för en opartisk undersökning.

Sovjetiska marinstyrkor lyckades hitta dokumentationen från KAL 007 ett par veckor efter nedskjutningen på havsbotten utanför Sachalins västkust.

Det kunde snabbt konstateras, att man

från sovjetisk sida gjort sig skyldig till ett fruktansvärt misstag.

Ändå, eller just därför, fortsatte man att ljuga samvetslöst och att anklaga amerikanerna för att ha använt KAL 007 i spionagesyfte. Delar av media i väst spelade Moskva i händerna och byggde kring den tragiska händelsen upp en hel mytindustri, enligt vars spelregler Washington fick ta på sig en minst lika stor del av ansvaret för katastrofen som Moskva. De stackars ryssarna hade ju bara velat skydda sitt heliga territo-

rium!

Hela tiden var desinformationsspecialister från de sovjetiska underrättelseorganen KGB och GRU i full verksamhet med att torgföra olika konspirationsteorier, den ena mer fantastisk än den andra. Enligt en av dessa teorier skulle Richard Nixon ha varit bokad på planet men varnats i sista stund av amerikanska myndigheter därför att något otrevligt kunde hända (kongressman McDonald struntade man uppenbarligen i).

Enligt en annan sovjetisk exporthistoria skulle den koreanske piloten ha skrutit för vänner om sitt "specialutrustade" plan, alternativt anförtrott sig åt sin hustru om "en särskilt farlig" flygning.

Först KAL-katastrofen – sedan attentat mot Chun

Hösten 1983 blev en svart tid för den sydkoreanska regeringen. Först det nedskjutna KAL-planet den 1 september med 269 dödsoffer, de flesta av dem koreaner. Den 9 oktober inträffade så ett makabert terrordåd i Rangoon, Burmas huvudstad, där president Chun Doo-hwan jämte uppvaktning befann sig på statsbesök. 21 personer dödades vid attentatet, varav 17 sydkoreanska regeringstjänstemän inklusive fyra ministrar.

Huvudmålet för attacken, president Chun, klarade sig oskadd eftersom hans limousin satt fast i trafikstockningar på väg till en ceremoni vid Martyrmaosoleet i Rangoon, där den fjärrmanövrerade bomben detonerade.

De burmesiska myndigheterna grep två nordkoreaner för sprängningen – major Chin Mo och kapten Kang Min-chol. Deras kollega Kim Chi-ho dödades av burmesisk polis under dess jakt på terroristtrion. Under den i november 1983 inledda rättegången klarades, att gärningsmännen assisterats av den nordkoreanska ambassaden i Rangoon.

Major Chin och kapten Kang uppträdde under rättegången starkt bandagerade till följd av skador som uppkommit då de försökte spränga sig själva till döds i samband med gripandet. Enligt bekännelse från en av de nordkoreanska officerarna hade trion tagit sig in i Burma på personlig order från

brigadgeneral Choi Chan-soo med målsättningen, att bringa president Chun om livet. De hade lämnat den nordkoreanska hamnstaden Ongjin ombord på fartyget Tongkon-ho den 9 september.

Chin och Kang dömdes till döden av domstolen i Rangoon och avrättades. Bara två månader efter bombdådet vid Martyrmaosoleet försökte Nordkorea genomföra ännu ett attentat riktat mot Sydkorea. Den 3 december 1983 tillfångatogs två beväpnade nordkoreanska agenter vid Tadaepokusten i närheten av Pusan, Sydkoreas näst största stad. Nordkoreanernas spionbåt sänktes av sydkoreanskt kustartilleri när de försökte fly.

General Lee Ki-baek – fö en av de överlevande från Rangoon – meddelade den 4 december att två nordkoreanska agenter övermannats och tillfångatagits av armésoldater längs kustlinjen i syd föregående dag. Att döma av de tillfångatagnas utrustning, sade Lee, hade deras uppgift varit att genom sabotage förstöra offentliga institutioner för att på så sätt skapa oro bland den sydkoreanska befolkningen.

Nordkorea har en lång tradition av internationell terrorism bakom sig, varför de uppgifter som bekräftats av Internationella atomenergikommissionen (IAEA) och som visar att Nordkorea kan ha kapacitet att tillverka kärnvapen oroar.

Tommy Hansson

Steg i graderna

De för nedskjutningen ansvariga sovjetiska militärerna steg efteråt i graderna. Marskalk Ogarkov blev president Michail Gorbatsjovs högste militära rådgivare. General Ivan Tretjak, befälhavare för Sovjets militärdistrikt i Fjärran östern samt hans överordnade, general Vladimir Govorov (vilka beordrade piloten att följa efter planet; det var Tretjak som gav order om att avfyra robotarna), fick båda högre poster. Tretjak och Govorov råkade dock i onåd efter kuppförstöket i Moskva i augusti 1991. Gorbatsjov hävdade hela tiden att man inte hade tillvaratagit vitala flygdata i "svarta lådan", medan militära myndigheter i hemlighet berömde sig av att "ha gömt dem så väl att inte ens våra barn kan hitta dem". Detta uttalande, förmodligen yttrat över ett par flaskor vodka, blev känt för tjänstemän inom Jeltsins administrationen. Det blev betydligt lättare att återfinna "svarta lådan" med dess sensationella innehåll än de vänsterradikala militärerna förmodat

Men media i väst har karaktäristiskt nog, med få undantag, valt att tuga ihjäl de nya avslöjandena.

I Tadzjikistan stoppades reformerna med krig

I flera av staterna i det f d sovjetiska Centralasien har nästan inga förändringar skett sedan Sovjetunionens fall. Kirgisien är det enda undantaget, som vi kunde berätta om i Contra nr 5 1993. Även i Tadzjikistan var stora förändringar på gång. Men den gamla tidens män störtade de nya demokratiska och reformistiska ledarna i en statskupp och kunde sedan konsolidera sin maktställning i ett blodigt inbördeskrig.

I Tadzjikistan ligger Pamir, "världens tak". Topparna i Tadzjikistan når upp till 7 500 meters höjd, och bergskedjan sträcker sig in i grannländerna, Sinkiang-provinsen i Kina och Afghanistan. Den svenske forskningsresanden Sven Hedin var en av dem som på 1890-talet först utforskade Pamir.

Ocksåresten av landet ligger högt. Halva landet ligger över 3 000 meter.

Sovjetunionens fattigaste republik

Tadzjikistan var Sovjetunionens fattigaste republik med en medelinkomst på bara hälften av Rysslands nivå.

Jordbruk och boskapsskötsel är de traditionella näringarna. Men på grund av den kuperade terrängen är bara 5 procent av landets yta åkermark. Det finns mineral-tillgångar i form av kol, olja, naturgas, uran, bly och zink. Vattenkraften är riklig och ordentligt utbyggd. Det ger energi till en omfattande kemisk industri. I huvudstaden Dusjanbe finns en viss textilindustri

och mattvävning tillhör de gamla traditionella hantverken. I staden Khodzjent (Leninabad) finns en stor utparbetningsanläggning för uran. Tadzjikistan har erbjudit diverse muslimska länder – inklusive Iran, Irak och Pakistan – tillgång till denna utparbetningskapacitet.

Tadzjiker talar persiska

Tadzjikistan är en konstruktion som nation. Visserligen är flertalet invånare tadzjiker. Men det finns lika många tadzjiker i grannlandet Afghanistan som i Afghanistan. Och tadzjikiska är egentligen inget annat än en dialekt av persiska. Flertalet av Tadzjikistans grannar i Centralasien talar språk som är besläktade med turkiskan.

I motsats till flertalet andra före detta sovjetrepubliker har det inte funnits något historiskt Tadzjikistan. Namnet är en beteckning på de persisktalande områden som det gamla Tsar-Ryssland och senare Lenins Sovjet lyckades erövra. På 500-talet före Kristus var Tadzjikistan en del av

perserriket. Alexander den store passade på att erövra landet på 300-talet före Kristus när han var på väg till Indien. Senare har skyter, tokharer, hunner, turkar, araber, mongoler och turkar (uzbeker) igen haft kontrollen över Tadzjikistan.

Uzbekerna kontrollerade området från 1400-talet och framåt. Administrationen sköttes på turkiska, men folken i bergstrakterna fortsatte att tala persiska.

I början av 1800-talet erövrade ryssarna staden Khodzjent (senare Leninabad) i nordligaste Tadzjikistan. Det var det första steget i ryssarnas expansion i persisktalande områden. Nästa steg togs på 1870-talet när emiratet Bukhara införlivades med tsarens Ryssland. I samband med Första världskriget återupptogs dock emiratet, men emiren av Bukhara störtades 1921. Då kunde ryssarna återigen lägga under sig också södra delen av det som idag är Tadzjikistan. Det blev först en del av den turkisktalande sovjetrepubliken Uzbekistan, men avskildes som en egen Sovjetrepublik 1929.

Oroligheter 1990 och 1991

I februari 1990 bröt det ut demonstrationer i Dusjanbe. Det var protester mot att arménier som flydde från Baku skulle ges förtur i bostadskön. Det var också en protest mot det även för sovjetiska förhållanden sällsynt förstenade kommunistpartiet. Regimen, under ledning av partichefen Kachar Machkamov, skickade ut stridsvagnar på gatorna och kastade tårgasgranater mot folkmassorna. Undantagstillstånd proklamerades. De kommunistiska trupperna öppnade eld. 24 personer dödades och 117 skadades. Partichefen Machkamov erbjöd sig att avgå, men Gorbatsjov, som ännu var partiledare i Moskva, genomdrev att han skulle sitta kvar.

Det gjorde han ända till kuppörsöket i Moskva i augusti 1991. Machkamov ersattes då av en för omständigheterna liberal person vid namn Aslonov. Liberalismen tog sig det generösa uttrycket att militären inte öppnade eld när Leninstatyn störtades på Lenintorget i Dusjanbe. Aslonov klarade sig vid makten en månad. Det av gammalkommunisterna kontrollerade parlamentet avsatte honom, sedan han försökt förbjuda kommunistpartiet, och satte istället in Rachmon Nabijev.

Gammalkommunisterna åter

Rachmon Nabijev var ledare för det
(fortsättning på sidan 15)

Yta: 143 000 km²

Folkmängd: 4,4 miljoner

Folkslag: Tadzjiker 59%, uzbeker 23%, ryssar 10%.

Religion: sunni-muslimsk, det finns också i bergstrakterna en del ismailiter, en shiitisk muslimsk sekt med flertalet anhängare i Indien och en ledare med titeln Aga Khan.

Huvudstad: Dusjanbe (hette 1929-1961 Stalinabad) med 600 000 invånare

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning har i detta nummer sammanställt av Carl G. Holm. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är en sammanfattning av originalkällan om inte annat markeras med citationstecken.

Ljusa tider i sikte?

Den vars tillvaro förmörkas av lågkonjunktur och dystra framtidsutsikter bör ta sig en närmare titt på statliga Nordbankens senaste konjunkturprognos, utformad av den välkände socialdemokratiska nationalekonomen Nils Lundgren. Nils Lundgren och hans medarbetare är av uppfattningen att Sverige redan har tagit på sig kostnaderna för en nödvändig strukturförändring och att vi därför kommer att ha en ekonomi med sillan skådad växtkraft när tiderna förbättras på allvar.

Socialförsäkringarna har ändrats så att de gynnar arbete, inflationen har sänkts, fastighetsspekulation har blivit olönsamt, hushållssparandet har gått från ett minus till en normal europeisk nivå och produktiviteten har stigit kraftigt både i privat och offentlig sektor, sedan krisen tvingat fram hårda rationaliseringar.

Förändringarna har genomförts snabbt och effektivt, vi kommer att kunna skörda frukterna framöver menar Nils Lundgren. Tyvärr genomfördes reformerna när ekonomin av andra skäl drabbats av en nedgång och efterfrågan kollapsade. Nu kan vi däremot vänta oss en snabb uppgång menar Nils Lundgren.

Han påpekar också att åtskilliga av de grundläggande reformerna genomfördes (eller påbörjades) redan av den förra socialdemokratiska regeringen. En återgång till en socialdemokratisk regering behöver därför inte betyda en retur av systemskiftet.

Privatisering som lönade sig

Mången båtägare har genom åren utgjutit sin ilska över det statliga båtregistret (som levde mellan den 1 januari 1988 och den 31 december 1992). Också skattebetalarna hade anledning att vara missnöjda. Den registerhållningsavgift som båtägarna tvingades betala räckte inte på långa vägar till för att täcka kostnaderna för registret.

När båtregistret skulle avskaffas protesterade bl a polisen och försäkringsbolagen.

De ansåg att registret var ett bra redskap för att komma till rätta med båtstölder. Försäkringsbolagen hotade med högre försäkringspremier.

Fint sa staten, om försäkringsbolagen vill ha ett register går det alldeles utmärkt att ta över det gamla och göra det frivilligt. Det finns tydligen pengar för att driva det, om det nu är så värdefullt i jakten på båtjuvar.

Mer än 110 000 av de tidigare registrerade 270 000 fritidsbåtarna är nu registrerade i det frivilliga båtregistret, som nu drivs av Svenska Stöldsnyddsföreningen i samarbete med försäkringsbolagen. Antalet anslutna väntas öka kraftigt i samband med att båtägarna betalar årets försäkringspremier (som ger rabatt för registrerade båtar).

SSFs båtregister kostar ungefär 1 miljon kronor per år att driva. Det gamla statliga båtregistret hade driftskostnader på 15 miljoner!

Privatiserat tågbolag kastas ut

Vi har tidigare i Contra berättat om framgångarna för småländska BK Tåg, som tagit över driften från SJ på bl a sträckorna Nässjö-Halmstad och Nässjö-Oskarshamn. Kostnaderna kapades och resandantalet steg med 65 procent, sedan BK Tåg anpassat tidtabeller och service till resenärernas behov. Men nu är BK Tågs saga som framgångsrik tågentreprenör slut. Den sista juni kör BK Tåg för sista gången. Inte på grund av att bolaget misslyckats ekonomiskt, utan på grund av att den femåriga avtalsperioden med länsstrafiken i Jönköping tar slut. SJ har lämnat ett lägre anbud för nästa avtalsperiod.

SJ har sänkt sina priser på en rad linjer där BK Tåg varit med och gett anbud. Enligt BK Tåg är det fråga om ändrade kostnadsfördelningsprinciper inom SJ – med marginalkostnadsprissättning går det att konkurrera ut företag som måste ha täckning också för sina fasta kostnader. De fasta kostnaderna kan ett dominerande företag som SJ lägga på linjer som inte är utsatta för konkurrens.

Tord Hult i BK Tåg påpekar att det kilometerpris som BK Tåg erbjöd 1994 var lägre än det som antogs 1989. Men SJ kunde alltså bjuda ännu lägre. Genom att

slå ut den ende konkurrenten på marknaden kan SJ antagligen höja sina anbud högst avsevärt framöver. Till nackdel för resenärer och skattebetalare.

Länstrafiken, som svarade för upphandlingen, svarar för kollektivtrafiken i länet och ser till att upphandla buss- och tågtrafik på så fördelaktiga villkor som möjligt. Normalt tvingas Länstrafiken själv stå för en del av kostnaderna.

Dyrare kläder som följd av EU-avtalet

Det blir återigen dyrare med kläder – Sverige tvingas återinföra importkvoterna när vi går med i EU

En av konsekvenserna av EU-avtalet blir högre kläddpriser på den svenska marknaden. Anders Thambert, som är VD för Indiska Magasinet, tror på en prisuppgång på 20 procent som följd av de återinförda importkvoterna. Importkvoter är en märklig socialistisk företeelse som innebär att den som vill exportera till ett land måste ha tillstånd inom ramen för en viss kvot. Kvoten fastställs för ett år och delas ut till dem som tidigare exporterat (eller haft kvoter) och kan sedan säljas med god förtjänst till dem som har intressanta varor att sälja. Resultatet blir högre priser och stora vinster för dem som handlar med kvoter.

Sverige avskaffade importkvoterna i juli 1991, men enligt EU-avtalet ska kvoterna återinföras, nu på europeisk nivå. Kvoterna kommer främst att drabba importen från Ostasien, men också från Östeuropa. Kläddedjor som H&M och Lindex tar idag en stor del av sin import från de länder som kommer att underkastas kvotregleringen.

(Dagens Industri)

Bluffmakare får behålla svenskt medborgarskap

Det ska löna sig att bluffa sig till ett svenskt medborgarskap. Det menar regeringens utredare hovrättslagman Gunnel Wennberg. Hon har utrett frågan om hur man ska förfara med ett svenskt medborgarskap som utdelats på falska premisser. Den som sökt medborgarskapet har till exempel kommit till Sverige under falskt namn och lämnat in falska dokument för att få medborgarskapet. Har medborgarskap beviljats en sådan person har en del domstolar hittills betraktat medborgarskapet som en nullitet, dvs ogiltigt eftersom det inte utfärdats för rätt person. Så får det inte vara framöver menar Gunnel Wennberg, som därmed kommer att rädda många skurk kvar i landet, eftersom en svensk medborgare inte kan dömas till utvisning efter avtjänat straff. Den godhjärtade lagmannen tycker att det vore synd att neka de aktuella skurkarna att behålla sitt svenska medborgarskap eftersom ursprungslandet knappast skulle vilja ha dem tillbaka när de avslöjats som bedragare. Och då skulle de små liven bli statslösa, vilket ju vore synd och skam. Bättre att de får behålla sitt falska svenska medborgarskap tycker utredaren.

Kulturstödet bortkastat

Så drastiskt kan vi sammanfatta en statlig studie av effekterna av kulturstöd (*Varför kulturstöd? Ekonomisk teori och svensk verklighet. Ds 1994:16*). Enligt studien medför kulturstödet att antalet besökare blir färre, samtidigt som kostnaderna stiger. Den sämsta av alla världar med andra

ord. Det är nationalekonomerna Astri Muren och Marja Lemne som gjort studien. De verksamheter som fått stöd har snabbt ökat kostnaderna. Inom museer och teatrar har kostnadsökningen varit mellan 6 och 14 procent per år under 1980-talet – vilket kan jämföras med bibliotekens mellan 1 och 2 procent.

Samtidigt som stödet ökar minskar publikens intresse. Museerna tappar besökare – trots det snabbt ökande stödet. Teatrarna förlorar publik – trots det ökande stödet. Symfoni- och kammarorkestrar får mindre publik – trots det ökande stödet. Antalet konsertbesökare i landet ökar dock kraftigt – men ökningen avser helt och hållet rockkonserter där besökarna själva betalar hela kostnaden. De kulturstödda konserterna får färre besökare.

Studien jämför med utvecklingen på biblioteksområdet. Där har stödet som nämnts bara ökat obetydligt (och minskat om vi tar hänsyn till inflationen). Trots detta har antalet besökare på biblioteken ökat ordentligt under 1980-talet. Dock har bokutlåningen minskat, trots fler besökare.

Sverige och Estland

hade vi anledning att skriva om i förra Contra. Då konstaterade vi att Sverige ingalunda tillhör Estlands mer generösa bidragsgivare. Däremot leder Sverige investeringslistan: Pripps, Telia, SAS, ABB, Scania, Volvo, Ericsson, IKEA, Trygg-Hansa, Electrolux och svenska Statoil finns bland de företag som investerat i Estland.

År 1993 var ett lyckosamt år för handeln mellan Sverige och Estland. Här ligger vi på tredje plats med bara Finland och Tysk-

land före. Och Ryssland efter. Sverige och Finland står för övrigt tillsammans för 40 procent av Estlands handel med utlandet.

Under den kommunistiska tiden var Sverige ett av ytterst få länder som erkände den sovjetiska annekteringen av Estland och det dröjde länge innan den socialdemokratiska regeringen vågade ta "risken" att vidgå att det estniska folkets självständighetssträvanden var berättigade. När vi väl vågade ta steget skedde dock utvecklingen snabbt.

–Sverige blev först i raden av sexton länder att utnämna ambassadör i Estland, konstaterade Sveriges sändebud i Tallinn, Lars Grundberg, i ett anförande vid firandet av Estlands nationaldag i Konserthuset i Stockholm den 21 februari.

Hip-hop-kulturen

"Politisk korrekthet" har snabbt blivit ett nyckelbegrepp i samtida ideologisk debatt. Begreppet betecknar de chica åsikter alla "måste" ha om de vill bli betraktade som rumsrena i debatt- och opinionsbildning. Ni har säkert redan insett att Contra är Sveriges förmodligen mest politiskt inkorrekt tidskrift – men det är vi stolta över.

Tyvärr tvingas vi konstatera att den "politiska korrektheten" nu även nått Arlas mjölkförpackningar, på vilka man kört en "informationsserie" om den s k hip-hop-kulturen. En av USAs hip-hopare – Ice-T – uppmanade för en tid sedan folk att gå ut och döda poliser. Andra favoritsyssel-sättningar bland hip-hopare är s k Graffiti, som presenteras med positiva förtecken på mjölkpaketet. Dvs olaglig klottring.

Byråkrater och politiker satsar gärna på kulturstöd – men de dyrbara platserna står tomma – medborgarna betalar hellre fulla priset för en rockkonsert.

UTLANDS-NYTT

Norska förhandlarna för "bra" – norsk stortingsledamot säger nej till EU

Den norske stortingsledamoten Roy N. Wetterstad har ändrat uppfattning i EU-frågan, sedan han tagit del av Norges förhandlingsresultat med EU. Roy N. Wetterstad som representerar Framskrittspartiet i Buskerud i närheten av Oslo har liksom sitt parti varit anhängare av norsk medlemskap i EU. Sedan de norska förhandlarna lyckats driva igenom en rad specialregler för fisket och jordbruket har

Roy N. Wetterstad, norsk stortingsledamot, som säger nej till EU för att organisationen är för socialistisk

Wetterstad börjat ändra uppfattning. Wetterstad menar att grundprinciperna i Romfördraget – frihandeln – elimineras genom de dirigistiska reglerna för jordbruket och alldeles särskilt de norska undantagen. Wetterstad säger till tidningen *Fremskritt* att han mot bakgrund av hotande socialdemokratiska valsegrar i Tyskland och Storbritannien ser ett socialdemokratiskt EU som ett betydligt större ont än ett socialdemokratiskt Norge. Regleringarna blir fler och mer långtgående och mindre anpassade till verkligheten.

Roy N. Wetterstad gör reservationen att han inte slutligt tagit ställning till EU-frågan. EUs viktiga roll i Västs försvars- och säkerhetspolitik gör att han trots allt kan tänkas rösta för ett EU-medlemskap.

Gorbatjov på Taiwan

Förre sovjetiske presidenten Michail Gorbatjov avlade tillsammans med sin hustru Raisa nyligen ett sex dagar långt besök på Taiwan i Republiken Kina. Gorbatjov togs emot på högsta nivå och träffade bl a den antikommunistiska republikens president Lee Teng-hui, statsminister Lien Chan och utrikesminister Fredrick Chien.

Den gamle (fd?) kommunisten Gorbatjov lovprisade Taiwans politiska utveckling och förklarade att demokratiseringen på Taiwan var en "oskattnbar tillgång för det internationella samfundet". Han framhöll dock att Östasiens utveckling i än högre grad påverkas av vad som händer på det kinesiska fastlandet, där långtgående politiska och ekonomiska reformer är på gång.

Taiwan blev i mars lite av ett slagfält för ryska politiker, sedan det framkommit att Vladimir Zjirinovskijs s k liberal-demokratiska parti bjudit in Republiken Kinas president Lee Teng-hui till partiets

Förre sovjetiske presidenten Michail Gorbatjov har besökt världens mest utpräglad anti-kommunistiska land, Republiken Kina på Taiwan. Gorbatjov träffade bland andra utrikesminister Fredrick Chien.

kongress. Lee lät dock genom sitt utrikesdepartement framföra ett hövligt nej tack till den kontroversiella inbjudan.

(*The Free China Journal*)

Kommunist vänder sig till Kristus

Den gamle kommunistpampen, numera presidenten i Ryssland, Boris Jeltsin, har förklarat att han blivit kristen och "vill tjäna Gud och folket". Jeltsin, som gjorde större delen av sin karriär inom det ateistiska sovjetiska kommunistpartiet, har anslutit sig till den ryska ortodoxa kyrkan.

(*Ljus i Öster*)

Fortsatt kommunistisk kontroll över rumänsk TV

Rumänien är jämte Serbien det enda land i det forna kommunistkontrollerade Östeuropa där omvälvningarna bara fått effekter på ytan (samma sak gäller också flera av de fd sovjetrepublikerna, men det är en annan sak).

Wall Street Journal har i en artikel om mediasituationen i Östeuropa påpekat att de gamla kommunistutsedda redaktörerna på många håll fortfarande har kvar sina nyckelpositioner. Det gäller inte minst inom den rumänska televisionen.

Den postkommunistiske presidenten Ion Iliescus kontroll över rumänsk TV är total. Regimen – som knappast tagit initiativ till

några reformer alls – kan framföra sina åsikter oemotsagda i TV. Viktiga oppositionsgrupper, som t ex anhängarna av Rumäniens ex-kung Michael, får däremot sina fiskar varma i TV:s program.

Den officiella censuren är visserligen

avskaffad, påpekar Wall Street Journal, men det innebär långt ifrån att det skulle finnas någon pressfrihet.

Mutrekord för socialistledare

I de stora italienska mutskandalerna slås alla tiders rekord i mutor av socialistpartiets förre generalsekreterare Bettino Craxi. Han misstänks ha tagit emot mutor för sammanlagt 1 miljard kronor, enligt parlamentets mututredning. En hel del av mutpengarna har gått vidare till socialistpartiet, men en inte obetydlig summa har stannat hos Craxi personligen.

Det är flertalet av Italiens storföretag – inklusive de statliga – som betalat mutor, bl a för att få stora statliga kontrakt.

(Il Mondo)

Kristna radioprogram från KGB

I Estland fortsätter framstegen i riktning mot ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle. Vi noterar således att Estland har fått sin första kristna radiostation (bara något tiotal år efter Sverige...), och att stationen inrättat sin studio i lokaler som tidigare använts av estniska KGB.

(Ropet fra Øst, Oslo)

Världens fattigaste länder får hjälp från Sverige

Det kan möjligen låta som en riktig tanke att världens fattigaste länder får bistånd från Sverige. Men en närmare studie visar att tanken från Sverige snarast varit helt felaktig. Vi har satsat våra u-hjälppengar på hopplösa fall, som delvis på grund av vårt bistånd glidit ner från nivån "fattig" till "utfattig". När länderna började få hjälp från Sverige tillhörde de inte de allra fattigaste. Men en socialistisk och dogmatisk ekonomisk politik har fört ner länderna till ett bottenskiakt, där de inte fanns när Sverige började ge sitt bistånd.

Idag toppas listan över världens fattigaste länder av socialistdiktaturen Mozambique (ett av Sveriges huvudmottagarländer för bistånd). Näst värst är det i det bördiga och på naturrikedomar så välförsedda Tanzania. Landets socialistiska planhushållningspolitik har raskt fört ned det på en bottenplats, utan det krig som påverkat Mozambiques bottenplacering. Tanzania har ibland varit det land som fått allra mest u-hjälp från Sverige. Trean från botten, Etiopien, var länge styrt av marxister, nu är det osäkert vilken politik som egentligen förs. Landet var tidigare huvudmottagar-

land för svenskt bistånd. Fyran från botten, Uganda, styrs av en marxistisk diktator från Göteborg med namnet Yoweri Museveni. Också Uganda har genom åren fått generöst bistånd från Sverige, alldeles bortsett från att den nuvarande presidenten med familj, länge smidde sina för landet så förödande planer på den svenska Västkusten.

Varken femman från botten, Bhutan, eller sexan Nepal, har välsignats med svenskt bistånd. Knappast ens med en socialistisk politik. Även sjuan Sierra Leone och åttan Burundi (inbördeskrig) har klarat sig utan svenska biståndsbyråkrater. Nian från botten är dock ett gammalt paradnummer för svensk biståndspolitik, Guinea-Bissau. En marxistisk enpartidiktatur som varit känd för sina många Volvobilar hos den härskande partieliten.

(Siffrorna om vilka som är jordens fattigaste länder har publicerats i Veckans affärer, Contra har kompletterat med uppgifter om regimens karaktär och det svenska biståndsenagemanget)

Systemskifte på andra sidan jordklotet

År 1984 vann Labourpartiet (socialdemokraterna) makten på Nya Zeeland. De bestämde sig för att röja upp i den gamla nationalistregeringens härva av regleringar och statlig styrning. Systemskiftet var genomgripande och hänsynslöst. Idag är Nya Zeelands ekonomi en av världens snabbast växande. På ett år har bruttonationalprodukten ökat med cirka 6 procent.

Inflationen har omhändertagits genom att Nya Zeeland inrättat en självständig riksbank, utan möjlighet till politiskt inflytande. Den stora utlandsskulden minskar genom avbetalningar och statens budgetunderskott minskar också snabbt.

Det var Labourpartiet som inledde reformarbetet, som innebar en radikal omkastning av nationalistpartiets regleringspolitik. Idag är nationalistpartiet tillbaka vid makten – men med en stark vision om fortsatta avregleringar som rättesnöre.

(SAF-Tidningen)

Lyxbilar i Kina

I Kina är lyxbilar en viktig statussymbol, särskilt för dem som lyckats i den nya fria ekonomin. Enklaste sättet att få tag på bilarna är att hämta dem i Hongkong, där man inte särskilt behöver bekymra sig om äganderätten till bilarna. På den kinesiska sidan av gränsen går det nämligen utmärkt att komma överens med lämpliga myn-

dighetsrepresentanter – mot en skälig avgift naturligtvis – att bilen importerats lagligt. En polis från den kinesiska "fristaden" Shenzhen, Gao Peiqi, flydde för en tid sedan till Hongkong och berättade att han personligen medverkat vid arresteringen av sju polismän misstänkta för bilstöld eller smuggling. Ibland fick han order från "högre ort" om att inte fortsätta utredningen.

(Uppgifter från South China Morning Post i Hongkong, återgivna i Reason Magazine, Los Angeles)

Vattenånga viktigaste drivhusgasen

Astronomen Jocelyn Tomkin påpekar i en artikel i den amerikanska tidskriften Reason Magazine att vattenånga är den drivhusgas som har störst inflytande på jordens klimat. Koldioxid har bara en sekundär effekt jämfört med vattenånga, som förekommer betydligt mer än koldioxid i jordatmosfären. Tomkins påpekar att en fördubbling av koldioxidhalten i atmosfären rent teoretiskt bara skulle innebära en ökning av drivhuseffekten med 3 procent.

Halten vattenånga i jordatmosfären skiftar kraftigt mellan åren och mellan årstiderna. En ökad genomsnittstemperatur får till följd att avdunstningen ökar och därmed ökar även molnigheten, som reflekterar tillbaka den infallande solstrålningen. Den ökande reflektionen av solstrålning leder automatiskt till lägre temperatur, varför systemet mycket väl kan befinna sig i balans. Inga klimatmodeller är tillräckligt bra utvecklade för att på ett tillförlitligt sätt beräkna konsekvenserna av olika förändringar i jordatmosfären. Tomkins konstaterar att en av de klimatmodeller som använts förutsåg att det skulle regna lika mycket i centrala Sahara som på Irland...

Språkvårdaren Al Gore...

Ni minns väl det rabalder som blev följden när dåvarande vicepresidenten Dan Quayle på besök i en skola stavade ordet "potato" med ett "e" på slutet?

Nu har Bill Clintons vicepresident Al Gore gjort en bravad parallell med Quayles. Han översatte vid ett tal i Wisconsin det amerikanska statsvapnets devis *E pluribus unum* med "Av ett, många" istället för den korrekta motsatsen "Av flera ett". Vänsterinriktade amerikanska media kastade sig över Quayle när han stavade fel, men höll tyst när Gore gjorde sin tavla.

(National Review, New York)

(fortsättning från sidan 10)

tadzjikiska kommunistpartiet mellan 1982 och 1986 – innan Gorbatsjovs perestrojka. När "liberaliseringen" i Sovjetunionen under Gorbatsjov påbörjades ersattes Nabijev av mer "liberala" krafter, men han gjorde nu alltså comeback. När resten av Sovjetunionen raskt rörde sig mot ökad frihet i slutet av 1991 drogs tyglarna åt i Tadzjikistan.

Nabijevs första åtgärd som nyutträd ledare var att förbjuda det nybildade Islamiska Pånyttfödelsepartiet. Tadzjikistan var islams starkaste fäste i Sovjetunionen och kommunisterna var oroliga för att muslimska fundamentalister skulle ta över makten. Det fanns ju bröder på andra sidan gränsen till Afghanistan, som varit nog så besvärliga även för den sovjetiska supermakten.

Men muslimerna i Tadzjikistan var inte politiskt allierade med fundamentalistiska extremister i Afghanistan eller Iran, utan istället med demokratiska och intellektuella reformister i det egna landet. Muslimernas syfte var att bli av med den gudlösa kommunismen. Deras metod var att gå in för demokrati.

Efter nya ingripanden från Moskva ordnades presidentval i november 1991. För att vara Tadzjikistan och Centralasien var dessa val mycket fria. Det fanns flera kandidater och Rachmon Nabijev fick "bara" 58 procent av rösterna. Valkampanj, informations- och organisationsfrihet lämnade dock en hel del övrigt att önska. Den muslimske huvudkandidaten Davlat Chudonazarov fick 25 procent av rösterna i presidentvalet.

Inbördeskrig 1992

Den nyvalde presidenten Nabijev tappade dock snabbt stöd eftersom han dels utsåg sina egna vänner från de norra delarna av landet till ledande poster, dels inte var villig att genomföra reformer för ökad politisk och religiös frihet. Under våren 1992 växte protesterna och tusentals demonstrationer tältade i månader utanför parlamentet. Oppositionen intog både presidentpalatset och TV-byggnaden. Men Nabijev höll kvar kontrollen över parlamentet. Till slut föll han även där och avsattes av parlamentet i början av september 1992 och ersattes av Akbarsjo Iskandrov.

Tadzjikistan var raskt på väg i demokratisk riktning och planerade tex att införa en egen valuta, som första f d sovjetrepublik efter Estland. Det blev dock inte någon egen valuta då, trots att sedlarna redan var

Tadzjikistan ligger i bergstrakterna i Centralasien. Topparna i Pamir – Världens tak – når upp till 7 500 meter. Landet är fattigt, har rikt utbyggd vattenkraft, men är fortfarande underkastat kommunistiskt förtryck. De reformsinnade som grep makten efter självständigheten kastades ut efter en kommunistisk statskupp och efter ett inbördeskrig.

tryckta i Kanada och i slutet av 1993 var Tadzjikistan det enda land som vid sidan av Ryssland fortfarande använde sig av rubeln (sedan dess har ytterligare några stater försökt haka på rubeltåget).

De nya tiderna varade dock inte länge och redan efter två månader genomfördes en välorganiserad statskupp som förde Nabijev tillbaka till makten. Dock valdes nu en annan gammelmunist och allierad till Nabijev, Imamamli Rachmanov, till president. Som en eftergift mot oppositionen utsågs en mer demokratiskt sinnad person, Abdumalik Abdulajanov till premiärminister.

600 000 hemlösa

Efter kuppen i slutet av 1992 befann sig över 400 000 tadzjiker på flykt undan striderna och Amnesty har i en kritisk rapport konstaterat att över 600 000 personer blivit hemlösa efter inbördeskriget. Amnesty klagade också på att regimen gjorde sig skyldig till mord, tortyr och försvinnanden.

Striderna i Tadzjikistan mellan gammelmunnister och muslimska rebeller krävde över 20 000 dödsoffer.

Ryska imperialistiska intressen och gammelmunnister med en önskan att komma tillbaka till maktens köttgrytor samver-

kade skickligt för att utnyttja de etniska konflikterna mellan de tadzjikiska klanerna. De ryska och uzbekiska minoriteterna i landet samverkade med gammelmunnisterna som därmed under 1993 ytterligare kunde stärka sin kontroll över landet.

Under sommaren 1993 sattes ryska styrkor in för att ta kontrollen över gränsområdena mot Afghanistan, som fortfarande hölls av tadzjikiska rebeller. Ryssarna har ungefär 15 000 man i Tadzjikistan. Rebelerna fick stöd av sina landsmän på andra sidan gränsen till Afghanistan, men det hjälpte inte. Idag har många tadzjiker flytt till grannlandet.

I december 1993 var gammelmunnisternas frammarsch avslutad. Premiärministern Abdumalik Abdulajanov tvingades lämna in sin avskedsansökan. Sedan dess har gammelmunnisterna fullständig kontroll över det avlägsna bergslandet.

Tidigare artiklar i serien har behandlat Kazachstan i nr 5 1992, Moldavien i nr 6 1992, Uzbekistan i nr 2 1993, Georgien i nr 3 1993, Ryssland i nr 4 1993, Kirgisien i nr 5 1993, Azerbajdzjan i nr 6 1993, Estland i nr 1 1994 och Ukraina i nr 2 1994.

Kommunerna glömde bort att de skulle betala pensioner...

Stat, landsting och kommuner har aldrig brytt sig om att reservera pengar för de anställdas framtida pensioner. Det gäller visserligen ATP och folkpension, som fungerar likadant inom den offentliga sektorn som inom det privata näringslivet. Men även när det gäller övriga pensionsåtaganden har stat, landsting och kommuner räknat med att framtida skattebetalare ska betala pensioner för de offentliga tjänster som dagens medborgare kommer i åtnjutande av...

Av Carl G. Holm

Flertalet anställda – i den privata sektorn likaväl som i näringslivet – har rätt till pension utöver folkpension och ATP. Folkpension och ATP täcker ungefär 60-65 procent av inkomsten, medan olika tilläggs-pensioner kan hjälpa till att höja pensionen till 70-75 procent av inkomsten. Den som vill ha ännu högre pension får se till att skaffa sig en privat pensionsförsäkring.

När ett företag anställer en person betalar företaget lön och sociala avgifter, men dessutom en summa som ska täcka den anställdes framtida pensionsförmåner. Det finns flera olika system för sådana pensioner på marknaden. De vanligaste är STP, främst för arbetare i det privata näringslivet, ITP, främst för tjänstemän i det privata näringslivet och ITP/FPG, också för tjänstemän i det privata näringslivet.

Arbetarnas STP tillhandahålls av försäkringsbolaget AMF-p, till vilket arbetsgivaren betalar en avgift varje månad. Försäkringsbolaget SPP tar på ett liknande sätt hand om tjänstemännens ITP. Såväl AMF-p som SPP bygger upp stora fonder, som i princip ska täcka alla framtida pensionsbetalningar. Den som har en anställd i år betalar också för den anställdes framtida pensionsförmåner, så långt de är knutna till anställningen. Eftersom betalningen sker nu och pensionen betalas ut om kanske 30-40 år blir avgiften lägre än de framtida pensionerna. AMF-p och SPP ska fram till pensionsutbetalningarna se till att inbetalade avgifter förräntas.

Företag som behöver pensionspengarna för investeringar i den egna rörelsen kan behålla pensionsavgifterna och utlova att de i framtiden ska betala ut pensioner. Då tar de upp en kostnad för årets pensionsav-

gifter i redovisningen och redovisar samtidigt en skuld till företagets framtida pensionärer. Eftersom företag inte har evigt liv krävs att företaget tar en kreditförsäkring, en försäkring som garanterar att det finns pengar kvar när pensionerna ska betalas ut. Försäkringsbolaget FPG erbjuder sådana försäkringar. Då får den anställda samma pensionsvillkor som enligt ITP, med den skillnaden att företaget behåller pengarna istället för att betala in dem till SPP. Bara stora och stabila företag kan få försäkring hos FPG. Övriga hänvisas till att betala in avgifter till AMF-p eller SPP.

Statens pensionärer lever ur hand i mun

Staten behandlar sina pensionärer på ett helt annat sätt. Staten erbjuder sina anställda pensionsförmåner som kan vara ännu mer förmånliga än i den privata sektorn. Men staten betalar inga premier till något pensionsförsäkringsbolag. För tilläggs-pensioner utöver ATP betalar staten inte heller några avgifter till AP-fonden. Staten tar ur årets budget för att betala pensioner till dem som var statstjänstemän och gjorde en produktiv insats för tio eller tjugo år sedan.

För den som vill ha en ordentlig kostnadsbokföring blir det alldeles fel. Det blir för billigt att ha anställda – men det kommer snart efter.

För staten kan detta system möjligen försvaras. Staten är en ganska stabil organisation. Folkmängden ökar sakta men säkert. Skatteintäkterna ökar när medborgarnas inkomster ökar. Och antalet statsanställda har faktiskt ökat ganska måttligt

under de senaste decennierna.

Men det hindrar inte att systemet idag medför att staten underskattar de verkliga kostnaderna för sin egen verksamhet. Att staten idag kanske väljer att driva verksamhet i egen regi istället för att anlita entreprenörer, eftersom statens egna pensionskostnader hamnar på ett annat konto i bokföringen, medan entreprenörens pensionskostnader syns på fakturan.

Staten har inte ens kontroll över hur stor pensionsskulden är. Dvs inte ens Riksförsäkringsverket vet idag vad det kostar att uppfylla de löften till de statsanställda som redan utfästs. Gissningar har gjorts på att statens pensionsskuld uppgår till 100 miljarder kronor. Det ska räcka till nära 400 000 statsanställda.

Bolagisering avslöjar sanningen

Bolagiseringen av de statliga verken har för många medfört ett kännbart uppvaknande. Den pensionskostnad som tidigare togs löpande ur statens budget ska nu bokföras som en långsiktig skuld i bolaget. Det gäller oavsett om bolaget förblir i statlig ägo eller privatiseras.

Posten hade vid bolagiseringen nu i vår en pensionsskuld på 9 miljarder kronor. Nyligen privatiserade ASSI-Domän har en pensionsskuld på 1,5 miljarder. SJ skulle om det bolagiserades få en pensionsskuld på 10 miljarder. Få bolagiserade verksamheter har gjort reserveringar i sina gamla bokslut. Ett av undantagen var Vattenfall som redan innan bolagiseringen reserverat 2,3 miljarder kronor.

Det finns ett jättelikt hål i kommunernas och landstingens ekonomi. Under de glada expansionsdagarna har man glömt bort att man en gång ska betala pensioner till de kommunalt anställda.

Kommunerna har det svårare än staten

Det ser ännu tuffare ut för kommunerna.

En kommun kan växa eller krympa beroende på utvecklingen för det lokala näringslivet. Kommuner med en krympande industri (t ex de forna textil- och varvsindustrikommunerna) får färre invånare och drar därför ned på antalet anställda i kommunen. Men pensioner ska betalas till kommunala tjänstemän som arbetade när kommunen befann sig på "topp". De som bor i en kommun på nedgång ska vara med och betala för de tjänster som personer som sedan länge flyttat från kommunen kom i åtnjutande av.

Dessutom har kommunerna – i motsats till staten – ökat antalet anställda kraftigt under senare år. Dvs, idag betalar kommunerna pensioner för de ganska få anställda som fanns i kommunerna för tjugo-trettio år sedan. Imorgon ska kommunerna betala pensioner för dagens mångdubbelt fler anställda.

Tredubblat antal pensionärer

År 1965 hade kommuner och landsting mindre än 300 000 anställda. Idag är antalet anställda 1,2 miljoner. De som idag får kommunala pensioner var i huvudsak sådana som arbetade när antalet anställda i kommuner och landsting var en fjärdedel av dagens antal anställda.

Om tio, tjugo och trettio år vill ytterli-

gare hundratusentals kommunalanställda ha pension. Och då kan antalet anställda i kommunerna mycket väl ha minskat. Vem ska betala?

Kommunerna och landstingen beräknas idag ha en samlad pensionsskuld på 160 miljarder kronor. Många kommuner har över huvud taget inte tagit upp dessa åtaganden som en skuld. I slutet av 1992 hade kommunerna bara avsatt 2 miljarder kronor i fonder för att täcka pensionsåtaganden på 160 miljarder kronor. Och först under de senaste tre åren har kommunerna börjat se pensionsåtagandena som en kostnad. Kommunförbundet uppskattar dock att ännu idag redovisar en fjärdedel av kommunerna inte pensionskostnader för dagens anställda.

Idag har kommuner och landsting ungefär 200 000 pensionärer. Om tjugofem år beräknas antalet pensionärer uppgå till det tredubbla, 600 000. De kommuner som inte har sin pensionsskuld ordentligt bokförd kan ställas inför kravet att drastiskt skära ned på verksamheten, men ändå se sina kostnader rusa i höjden. Dagens kommunalmän har intecknat en mycket större del av kommuninvånarnas resurser än vad de vågat tala om för sina väljare.

Kommunförbundets utredare har gjort bedömningen att dagens avsättningar för pensioner på 3-4 miljarder kronor per år borde fördubblas för att täcka de verkliga behoven. En bit in på nästa sekel kommer

kommuner och landsting att betala ut pensioner på mer än 10 miljarder kronor årligen.

Under de senaste åren har de kommuner som haft tillräcklig finansiell styrka sett om sitt hus och tagit upp pensionsåtagandena som skuld i balansräkningen. De kommuner som haft en svag ekonomi har inte kunnat göra något åt saken. Göteborg tog 1990 upp en miljard i pensionsskuld, sedan man sålt ut kommunens skolor och hamnar i en sk sale and leaseback-affär. Men Göteborg skulle ha behövt ta upp sju miljarder i pensionsskuld. De sex miljarder som fjättas är idag dubbelt så stora som kommunens nettotillgångar. Skulle Göteborg ta upp den riktiga pensionsskulden skulle kommunen tvingas redovisa ett negativt eget kapital på 3 miljarder kronor (7 000 kronor per invånare). Det finns fler kommuner som skulle hamna på minus om de redovisade pensionsskulden korrekt. Dit hör Haninge, Österåker, Norrköping, Ale, Vänersborg och Örebro. Bor Du i någon av dessa kommuner har Du all anledning att ställa de politiskt ansvariga mot väggen inför kommunalvalet i höst. Och får Du ingen vettig förklaring och en god handlingsplan kan vi bara ge våra läsare ett enda råd: Flytta till en annan kommun. Det kommer att stå Dig dyrt att bo kvar.

I detta nummer av *Contra* inleds en artikelserie med rubriken "Kalla krigets hjältar". Vi avser att i några tidningsnummer presentera ett urval av de gestalter som på avgörande sätt och inom olika frontavsnitt bidrog till att det demokratiska väst kunde vinna det kalla kriget mot den kommunistiska östsidan.

Första artikeln i serien handlar

Kalla krigets hjältar:

Douglas MacArthur- Stilla havets Caesar

Av Tommy Hansson

General Douglas MacArthur kan med fog, möjligen jämte sin generalskollega George C. Patton, betecknas som Förenta staternas genom tiderna färgstarkaste och samtidigt mest kontroversielle militärbefälhavare. Hans briljans i förening med hans klarsyn om kommunismen gjorde honom till en av det kalla krigets verkliga förgrundsgestalter.

MacArthur blev under Andra världskriget känd som "Stilla havets Caesar" när han slog tillbaka japanerna. Höjdpunkten på hans bana blev dock tiden som Japans de facto-härskare 1945-50 och hans ledning över FN-styrkorna under Koreakrigets kritiska första skede 1950-51.

Douglas MacArthur hade i fadern Arthur MacArthur ett bjudande ideal. Fadern deltog i såväl det amerikanska inbördeskriget, indiankrigen som det spansk-amerikanska kriget. Douglas föddes den 26 januari 1880 i Little Rock, Arkansas (jodå, det är presidentparet Rodham-Clintons hemstad). 1899 vann unge Douglas inträde vid den

om general *Douglas MacArthur* (1880-1964), som utmärkte sig i Första världskriget, Andra världskriget och Koreakriget. Om han lyckats driva sin vilja igenom – han ville befria hela Korea-halvön från kommunismen och därefter kanske också ta sig an Kommunist-Kina – hade kommunismen kunnat betvingas redan åren efter krigsslutet 1945.

amerikanska militärakademien West Point. Då hade Spansk-amerikanska kriget både hunnit utbryta och vinnas av amerikanerna. 1900 utnämndes Arthur MacArthur till befälhavare för den amerikanska kontingenten på Filippinerna samt generalguvernör för ögruppen, som varit i spansk ägo sedan världsomsegglaren Magellans dagar på 1500-talet.

I juni 1903 blev Douglas MacArthur flinrik i ingenjörstrupperna och fick tjänstgöring på Filippinerna, två år efter det att fadern hemkallats därifrån. Ett år senare reste Douglas och fadern runt i Asien som militära observatörer, en erfarenhet som Douglas MacArthur i sina memoarer *Reminiscences* (1964) betecknar som "utan tvivel den viktigaste faktorn i hela mitt liv. Det var kristallklart för mig att Amerikas framtid och, faktiskt, hela existens var oupplösligt förenade med Asien och dess östposter."

Militär "primadonna"

1912 avled Arthur MacArthur, och året därpå placerades sonen vid generalstaben i Washington vid 33 års ålder. Ett par månader därefter fick han för första gången göra aktiv krigstjänst i samband med USAs intervention i samband med den mexikanska revolutionen. MacArthur utmärkte sig i Mexiko och utnämndes 1915 till major.

I nästa avsnitt avser vi presentera den avhoppade kommunisten Whittaker Chambers, som genom sitt vittnesmål i spionrättegången mot Alger Hiss 1950 avslöjade hela vidden av det sovjetiska spionaget inom den amerikanska administrationen under mellankrigstiden och därför blev allmänt hatad av vänsteretablissemang.

1917 kallades MacArthur att tjänstgöra i Regnbågsdivisionen i den amerikanska styrka som sändes till Frankrike under Första världskriget under befäl av general John J. "Black Jack" Pershing. Det skulle bli MacArthurs genombrott som befälhavare av första rangen. Det var under det stora kriget som MacArthur kom att utforma den extravaganta militära stil som skulle bli så utmärkande för honom och som skulle skaffa honom både hängivna beundrare och hätska fiender. MacArthur hade i grunden en betydande portion mod men var också fast besluten att skaffa sig en heroisk nimbus utöver det vanliga. Han började leda sina truppers anfall från täten, beväpnad endast med en ridpiska, och vägrade bära hjälm och gasmask; det senare resulterade i att han fick skador på lungorna till följd av centralmakternas kemiska krigföring. Han lade sig också till med vanan att röka majskolvspipa.

Douglas MacArthur, som blev något så unikt som femstjärnig general, har således inte utan skäl kommit att betecknas som en militär "primadonna". Men man bör inte låta skenet bedra. Sydney L. Meyer skriver i sin biografi *MacArthur* (1982): "Det vore obetänksamt att beteckna MacArthur som uteslutande en fåfång man. Han lärde sig krigets konst och skulle bli en mästare i den."

Under kriget skulle MacArthur bli den i särklass mest medaljbehängde av alla amerikanska militärer, vilket bara det skaffade honom många fiender.

"I have returned"

Den 12 november 1930 utsågs MacArthur, 50 år gammal, till chef för den amerikanska arméstaben och blev samtidigt ordinarie general. Den nya befattningen medförde också politiskt ansvar och offentlig uppmärksamhet av ett annat slag än tidigare. Som arméchef blev MacArthur 1932 ansvarig för den otacksamma uppgiften att rensa Anacostiafältet i Washington från demonstrerande amerikanska krigsveteraner, vilka under rådande depressionstid uppegats av kommunistiska agitatorer att kräva en extrapremie av staten. MacArthur fick här förstahandskännedom om kommunismens sanna natur.

1935 tog Douglas MacArthur avsked från armén. Han var 55 år och hade av president Franklin D. Roosevelt blivit utnämnd till guvernör över Filippinerna. Troligen såg den radikale Roosevelt här en möjlighet att i praktiken bli av med den högerorienterade och ganska besvärlige generalen, men MacArthur själv såg inte uppgiften på det sättet. Dels hade han gamla, emotionella band till Filippinerna, dels insåg han att den japanska expansionen i Stilla havs-regionen snart nog kunde göra hans post viktigare än Roosevelt kanske föreställde sig. I MacArthurs militära stab ingick bl a major Dwight D. Eisenhower, som senare beskrev tjänstgöringen under MacArthur som en lång teaterföreställning.

Den 26 juli 1941 tilldelades MacArthur befälet över USAs flottstridskrafter i Stilla havet, och det var i den egenskapen han tvingades fly från Filippinerna i en motor-torpedbåt till Australien 1942 för att organisera motattacken mot japanerna som i december 1941 förklarade krig mot USA genom att attackera den amerikanska flottbasen Pearl Harbor på Hawaii. När MacArthur slokörad tvingades lämna Filippinerna och generalskollegan Jonathan Wainwright i japanernas våld, insisterade han på att "I shall return" (Jag kommer att återvända). När han jämte några underlydande officerare i en väl orkestrerad PR-manöver vadade i land på den filippinska ön Leyte i oktober 1944 – iförd sina ryktbara solglasögon och generalsmössan med den djärva stukningen – förkunnade han med ödesmättad retorik över radion till befolkningen: "I have returned" (Jag har

General Douglas MacArthur på väg ut från sitt kansli i Tokyo i april 1948, sedan han förklarat sig villig att kandidera i det amerikanska presidentvalet. Två år senare inleddes Koreakriget.

återvänt). Wainwright såg ut som ett benrangel när han befriades ur fångenskapen.

Därefter kunde MacArthur, med Filippinernas president Sergio Osmena vid sin sida, utropa Filippinernas självständighet från trappan till den filippinska kongressen i Manila.

Guvernör i Japan

Douglas MacArthur övervakade den japanska kapitulationen ombord på det amerikanska slagskeppet Missouri den 2 september 1945 sedan atombombarna fallit över Hiroshima och Nagasaki. Han tillhörde få som aldrig atombombernas tillskyndare. Normalt borde den 65-årige

MacArthurs militära karriär nu vara över. I stället skickades han till Tokyo som uppläst militärdespot över det krossade Japan. Uppgiften betecknade höjdpunkten i MacArthurs karriär.

Douglas MacArthur var rätt man på rätt post vid rätt tidpunkt. Bland mycket annat insåg han att det skulle vara katastrofalt att, vilket många på den allierade sidan ville göra, avrätta den japanske kejsaren Hirohito. Vad MacArthur gjorde var att han tvingade kejsaren att avsäga sig sina gudomliga anspråk, men han lät honom vara kvar som konstitutionell monark och galjonsfigur. Samtidigt gick MacArthur och den amerikanska administrationen i

spetsen för en nödvändig reformering av det anakronistiska japanska samhället innebärande bl a en upplösning av det gamla storgodsägarkvädet, massvaccinering mot smittosamma sjukdomar, rösträtt för kvinnor och legalisering av den demokratiska fackföreningsrörelsen.

Den aktade historikern Edwin O. Reischauer har beskrivit MacArthurs insatser i Japan på följande sätt: "Hans fallenhet för det dramatiska, hans åskliknande fraser, hans insikter om de egna handlingarnas historiska betydelse, allt hade en starkt känslomässig inverkan på japanerna. Här var en ledare som kombinerade känslomässigt djup med en fast vilja. General MacArthur blev för japanerna symbolen för fullkomlighet, den inspirerade ledaren, riddaren i skinande rustning, och de återgäldade honom, låt vara en utländsk erövrare, med obegränsad respekt och ofta nog med underdånighet."

Koreakriget

När Kim Il-sungs nordkoreanska trupper föll in över den interkoreanska gränsen längs 38:e breddgraden den 25 juni 1950 i en väl förberedd och koordinerad attack var MacArthur redan en ganska kontroversiell figur på den amerikanska politikens högerkant. På försök lät han sig nomineras som republikansk kandidat i primärvalen i Wisconsin i april 1948 – men förlorade eftertryckligt. Senare på året förlorade den republikanske kandidaten Thomas Dewey knappt presidentvalet mot Harry Truman. MacArthur fortsatte emellertid att hålla kontakten med det republikanska partiet och främst dess konservativa flygel.

Om MacArthur förblev en amatörmässig politiker kunde dock ingen förneka hans militära briljans. När FN:s generalförsamling, timmarna efter det nordkoreanska angreppet mot Sydkorea, stämplade Nordkorea som angripare och gav klar-tecken för en militär insats i syfte att för-

svara den koreanska republik som utropats under FN:s överinseende den 15 augusti 1948, var MacArthur ett självskrivet val som övelbefälhavare för FN-styrkorna. Han var då 70 år. "It was move in, and shoot" (Det var bara att gå in och skjuta), kommenterade senare MacArthur den inledande insatsen i Korea i sina memoarer. Skickligt byggde MacArthur upp de USA-dominerade FN-truppernas slagstyrka efter kommunisternas inledande framgångar – då hade huvudstaden Seoul intagits och de illa tränade och utrustade sydkoreanska polisstyrkorna jagats på flykten – och vände kriget med den djärva operationen i hamnstaden Inchon strax väster om Seoul den 15 september 1950. Detta var Koreakrigets mest lysande prestation.

Invasjonen i Inchon tog kommunisterna på sängen, och ett par veckor efter ingreppet hade 130 000 nordkoreanska soldater tagits som krigsfångar. Många av dessa valde sedan att stanna på den sydkoreanska sidan. FN-styrkorna började nu marschera framåt i rask takt och stod i slutet av oktober 1950 som den nordkoreanska huvudstaden Pyongyangs befriare. MacArthur tyckte ha vunnit kriget och säkrat hela Koreahalvön för frihet och demokrati av japansk modell. Då började emellertid hundratusentals kommunistkinesiska soldater välla in över gränsfloden Yalu längst i norr, och de uttröttade FN-styrkorna drevs på flykt ända ner i Sydkorea. Seoul bytte åter herrar, och de kommunistiska styrkorna massakrerade tusentals civila under sin framfart.

MacArthur hade förgäves begärt tillstånd från Washington för att bomba broarna över Yalu. Han fick tillstånd – men bara för den koreanska sidan! Kinesernas artilleri kunde obehindrat skjuta prick på amerikanska attackplan och Mao Tse-tungs trupper fortsätta strömma in i Korea.

"There is no substitute for victory"

Nu härsknade MacArthur till på allvar. Desperat såg han hur den militära segern i Korea vreds ur händerna på honom på g a vad han uppfattade som feighet och fiendlighet i Washington. "There is no substitute for victory" (Det finns ingen ersättning för seger), skrev han i ett personligt brev till den republikanske kongressmannen Joe Martin som ville skapa opinion för MacArthurs linje. I stället blev den av det amerikanska folket oerhört uppskattade generalen avskedad den 11 april 1951 av president Truman. När MacArthur kom hem fick han mottaga de mest omfattande hyllningar någon amerikan blivit föremål för sedan Charles Lindberghs Atlant-flygning, medan Trumans popularitet dalade så till den grad att han inte ställde upp i presidentvalet 1952.

I Korea stabiliserades läget, och i juli 1953 undertecknades i Panmunjom vid 38:e breddgraden ett stilleståndsfördrag som förde Korera tillbaka till status quo. Om MacArthur hade fått råda hade kriget kanske kunnat vinnas och världshistorien därmed förändras. Den amerikanska tveksamheten gjorde att de nordvietnamesiska kommunisterna under Ho Chi Minh uppmuntrades att senare utmana den amerikanska krigsmakten. Med känt resultat.

"Old soldiers never die, they just fade away", sade MacArthur i ett berömt tal i den amerikanska kongressen efter hemkomsten. Men den 5 april 1964 dog han, 84 år gammal. Eisenhower-administrationen struntade i MacArthur, men den demokratiske presidenten Lyndon Johnson proklamerade i alla fall landssorg vid generalens frånfalle. Uppskattad in i det sista var MacArthur i Sydkorea, vars frihet han hade räddat, samt på Taiwan och Filippinerna.

Den svenska etatismen

Vad har Olof Palme, P G Gyllenhammar, Harry Schein och Carl Lidbom gemensamt? Svar: tillsammans uppbar de den "moderna svenska etatismen" (etatism = synsätt som idealiserar staten). Det hävdar den välkände högerdebattören Göran Gillberg i sin tidskrift *Den Svenska Marknaden*. Vi citerar:

"Politiken tillhörde Palme, Industrin Gyllenhammar. Och kulturen Schein. Så såg det ut 1969-76 – under de år som den moderna svenska etatismen grundlades och som – inklusive den borgerliga parenteserna 1976-82 – fortsatt att utveckla sig i kraft av sin egen inneboende dynamik.

Olof Palme var statsminister 1969-76. P G Gyllenhammar tillträdde som Volvos koncernchef 1971. Och Harry Schein var som sakkunnig i utbildningsdepartementet

inofficiell kultur- och mediaminister 1971-76. Carl Lidbom var på ett liknande lite diffust sätt som konsultativt statsråd inofficiell lag- och justitieminister 1969-75.

Fram till i stort sett 1970 undergick Sverige en i de flesta avseenden starkt positiv utveckling. Det var då "den svenska välfärden" blev ett begrepp – både i och utanför Sverige. Det är efter 1970 som det gått utför. Under 1970-talet infördes "systemfelen". Under 1980-talet då svensk-

-MPLA vill inte dela makten med UNITA i Angola

Hösten 1992 hölls val i Angola. De var tänkta att bli fria och rättvisa, men så blev icke fallet. Enligt en rad internationella observatörer, bland dem den amerikanske senatoren Malcolm Wallop, utnyttjade det styrande marxistiska MPLA sin maktställning till att fuska sig till valsegern. Mot den starkaste oppositionsgruppen, befrielse-rörelsen UNITA, genomfördes regelrätta massakrer. Två av UNITAs ledande personligheter, vicepresident Elias Chitunda och general Elias Pena, mördades.

Mot denna bakgrund beslutade UNITA åter gripa till vapen. I dag har UNITA ett militärt övertag och anses behärska ca två tredjedelar av Angolas territorium. Men politiskt förblir MPLA hårdnackat vid makten och har också rönt den amerikanska Clinton-administrationens samt den sydafrikanska regeringens erkännande. Uppgifter i den amerikanska tidskriften *Soldier of Fortune* visar t o m, att sydafrikanska legosoldater används i MPLAs krigsansträngingar.

Contra har träffat UNITAs förre representant i Stockholm, dr Luis Antunes (som numera är verksam i Lissabon), för att få en analys av den aktuella situationen i Angola.

Dr Antunes vill inte helt avskrika möjligheten att nå en förhandlingsfred i Angola. –Representanter för MPLA och UNITA har träffats i Lusaka i Zambia under flera månaders tid. MPLA vill i princip ha till stånd ett snabbt resultat. Men det är många punkter som skall tillfredsställa båda sidor: gemensam armé, samtidig avväpning samt en delning av polismakten. Tyvärr är det svårt att få fram korrekt information om vad som

händer vid förhandlingsbordet.

Problemet är, att strider pågår samtidigt som förhandlingarna äger rum. I december angrep t ex MPLA UNITA-ledaren Jonas Savimbis högkvarter i Huambo, landets näst största stad med bomber, något som bevitnades av representanter för Röda korset.

–Det återstår att se hur uppriktigt MPLA är, framhåller Luis Antunes. Det finns vissa punkter båda sidor är överens om, men huvudpunkterna är kvar att förhandla om...

UNITA kräver: 1. Eld upphör. 2. Andra valomgången i presidentvalet genomförs. 3. Säkerhet för UNITAs representanter. 4. Gemensam avväpning. Inget av dessa krav är när detta skrivs tillgodosett.

Omedelbart efter valprocessens avslutande den 29-30 september 1992 anklagade UNITA och ett tiotal andra oppositionspartier MPLA för utbredd valfusk. MPLA svarade med att massakrera, tortera och fängsla oppositionen. Och det var inte bara UNITA som råkade illa ut. Ledaren för det näst största oppositionspartiet FNLA, Holden Roberto, sattes i husarrest i likhet med andra partiledare.

–Det finns tecken som tyder på att MPLA sedan länge hade planerat slå till mot oppositionen, oavsett hur valet skulle gå, hävdar Luis Antunes. Folk inom MPLAs moderata falang varnade faktiskt UNITA för precis detta.

I presidentvalet fick enligt officiella (och därmed osäkra) uppgifter MPLAs kandidat José Eduardo dos Santos 49 procent av rösterna mot 39 för UNITAs Jonas Savimbi. Eftersom ingen av parterna alltså uppnådde 50 procent skulle enligt Angolas

konstitution en andra presidentvalsomgång genomföras. Därav har blivit intet.

–Och jag tror inte heller MPLA vill hålla någon andra valomgång, säger dr Antunes till *Contra*.

I det "parlament" som trots allt blev resultatet av valet sitter ett antal UNITA-representanter. En av dessa, Odete Chilala, som är ordförande i UNITAs kvinnoorganisation, LIMA, valde dock att hoppa av i Lissabon under en mellanlandning på väg till Kina. Inför pressen berättade Chilala där om upprörande MPLA-övergrepp i form av tortyr och fängslande av oppositionella.

Tyvärr har mycket – dock inte allt – av det internationella intresset för situationen i Angola avtagit efter det tvivelaktiga valet hösten 1992. UNITAs båda tidigare supporters, USA och Sydafrika, har dragit tillbaka sitt stöd, liksom flera andra länder. Också Kuba, som tidigare frikostigt backade upp sina ideologiska trosfränder i Luanda, har till större delen dragit tillbaka sitt stöd.

–Men det finns fortfarande omkring 10 000 kubanska soldater kvar i Angola, vidhåller Antunes. Han hävdar vidare att MPLAs avsikter förefaller vara mindre uppriktiga:

–MPLA verkar vara ovilligt att dela makten, och situationen har inte förändrats nämnvärt sedan Clinton erkände MPLA. En långsiktig lösning kanske skulle kunna vara, att MPLA behöll makten centralt men att man skulle dela den med UNITA på olika områden.

Tills vidare fortsätter kriget med ousägliga umbäranden för civilbefolkningen. Det har t ex uppskattats, att Angola har den högsta andelen amputerade i hela världen – nära 40 procent av befolkningen har fått någon extremitet amputerad till följd av de ymnigt förekommande landminorna.

Tommy Hansson

arna borde tagit sig samman och inse hur landet låg hade enskilt ansvarstagande ersatts av offentligt omhändertagande. "Krav" hade ersatt "insats" som den svenska modellens mest "dynamiska" begrepp.

Det är där Sverige i dag står. Dock med den viktiga skillnaden, att den moderna svenska etatismen har förlorat sina tre viktigaste exponenter – Palme, Gyllenhammar och Schein. Om de har några tillräckligt "värdiga" kronprinsar eller – kanske mer

tidsenligt – kronprinsessor för att deras verk skall kunna leva vidare är det svårt att veta, men också svårt att riktigt tro.

Mycket beror på livskraften i det alltjämt fortlevande arvet från Axel Hägerström – upphovsmannen till vad som gäller som den moderna svenska etatismens ideologi."

Contras kommentar: Den Svenska Marknaden avser att i en serie om fyra artiklar belysa den svenska maktens villkor. Första

artikeln i serien behandlade Gyllenhammar. Fjärde artikeln kommer att behandla värdenihilisten Hägerströms förstörelseverk avseende svenskt samhällsliv. Den Svenska Marknaden har adress Box 5150, 102 43 Stockholm, och dess europa-redaktion kan nås direkt via fax 0933 68 82 39 13.

BOK-NYTT

Sverige och Vietnamkriget

–Ni hade rätt och vi hade fel!

Så skall USAs dåvarande vicepresident Walter Mondale (numera ambassadör i Tokyo) ha uttryckt sig om kriget i Vietnam vid en svensk UD-middag 1979. Den som återger Mondales yttrande är Yngve Möller i boken *Sverige och Vietnamkriget* (1992). Dock får man se det för de svenska världarna smickrande omdömet mer som ett uttryck för Mondales egen vänsterståndpunkt och artighet än för det verkliga förhållandet.

Yngve Möller är en socialdemokratisk f.d. chefredaktör, riksdagsman och ambassadör. Han utnämndes sommaren 1972 till Stockholms representant i Washington men fick aldrig tillfälle att tillträda sin befattning. Det kunde han tacka Olof Palme för. Sedan Palme strax före jul 1972 jämfört USAs krigföring i Vietnam med nazisternas härjningar under det Andra världskriget, tillät inte president Richard Nixon Möller att tillträda.

Den furiösa svenska inställningen till USA hade sin begynnelse med Palmes tal i samband med Broderskapsrörelsens kongress i Gävle sommaren 1965 (Gävle-talet). Palme uttalade då i försäktiga ordalag sitt stöd för Vietcong (han använde då ännu denna beteckning för det s.k. FNL) i Sydvietnam och riktade viss kritik mot Förenta staternas politik. Sveriges avståndstagande från USA och samtidiga uppslutning bakom den kommunistiska jämdiktaturen Nordvietnam och dess lakejer i söder eskalerade därefter oavbrutet fram till maktövertagandet i Sydvietnam 1975. Någon som helst förståelse för att det sydvietnamesiska folket kanske inte var så förtvivlat angeläget om att hamna under kommunist-

nas stövelklack visade aldrig den socialdemokratiska regering som hade makten i Sverige under krigets förlopp. Inte heller Möller tar några sådana hänsyn. Tvärtom talades oavbrutet om "Saigon-juntan" (också i borgerliga kretsar) som historiens värsta rövarband och om Haanoi/Vietcong som ljusets riddarvakt.

Möller är modest kritisk till Sveriges ensidiga ställningstagande i Vietnam-konflikten, naturligtvis med allt skäl. Trots allt stödde det alliansfria Sverige med dess sanktifierade neutralitetspolitik under pågående konflikt den ena av två stridande parter, till på köpet den mest totalitära och hänsynslösa sidan. Möller framhåller:

"Sveriges Vietnampolitik under 1960-70-talen var ett kapitel i svensk utrikespolitik som jag vill beteckna som unikt – unikt genom statsmakternas engagemang och ställningstagande för det avlägsna, kommunistiska, krigförande Nordvietnam, mot supermakten och demokratin Förenta staterna, unikt genom den ensidiga uppslutning som fanns i en bred opinion och bland svensk ungdom."

Intressant är att notera, att Yngve Möller inte anser att den svenska Vietnam-politiken fick

någon större konkret internationell effekt. Övriga västmakter, inklusive våra skandinaviska broderländer, stödde i stort Förenta staterna och kallade hela tiden den landsförrädiska Vietcong-rörelsen i Sydvietnam för kommunistisk – vilket den ju också, trots all folkfrontskosmetik, i verkligheten var. I Sverige kallades däremot alla som hade kurage nog att göra detta för extremister och fascist. Och bortsett från Möllers uteblivna postering, noterades det svenska ställningstagandet huvudsakligen på lägre nivåer i det amerikanska utrikesministeriet.

Möllers bok kan rekommenderas. Den är hållen i en lugn och saklig ton, och om Möller vid författandet kände någon bitterhet över den svenska politik som kostade honom ambassadörsposten i Washington – den finaste man kan få som diplomat – så visar han det på ett diskret sätt. Det är i alla händelser en diplomat – och socialdemokrat – som för pennan.

Några kritiska anmärkningar kan avges. I åtminstone ett avseende har Möller fel. Sveriges hållning i Vietnam-frågan var spektakulär och provokativ, men den var inte unik. Den motsvaras av samma principiella stöd för kommunistisidan i en rad konflikter i Tredje världen: Mellanöstern, Angola, Mozambique, Sydafrika o.s.v. Det är ett utrikespolitiskt förhållningssätt som formulerades av den romantiska revolutionsvänstern på 1960-talet och som till väsentlig del hade den troligen blivande utrikesministern Pierre Schori som arkitekt. Först nu, under den borgerliga regeringen, har denna doktrin börjat ifrågasättas, låt vara på ett tämligen förvirrat sätt.

Vad som inte finns med i Möllers bok men som borde ha varit det är en någorlunda utförlig exposé för den kritik som, även om den var undanskuffad, förlöjligad och misstänkligt

gjord, ändå fanns mot den svenska politiken. Ty det var icke endast borgerliga partiledare och enstaka tidningsredaktörer (där chefredaktör Ingemar Karlsson vid Vimmerby Tidning framstår som det främsta exemplet) som försvarade USA. Man kan också nämna debattörer såsom pingstpastorn Lewi Pethrus, professorerna Erik Ask-Upmark och Gösta Holm, fil.dr Åke Thulstrup, (m)-riksdagsmännen Tage Adolfs-son och Tore Nilsson, redaktör Jan Gillberg och författaren Bertil Häggman. Den antitotalitära organisationen Demokratisk Allians hade dessutom en hög profil.

Ingen av ovanstående finns omnämnda i Möllers bok. Ändå förklarar författaren i bokens förord att "Syftet med denna bok är att dokumentärt skildra svensk utrikespolitik och opinionsbildning under Vietnamkriget". Han noterar heller inte, att det faktiskt förekom ett ganska intensivt demonstrerande för USAs politik, som av dessa demonstranter sågs som ett demokratins försvar gentemot kommunismen.

Vi bör ej heller glömma, att det faktiskt var i Sverige som en av Vietnamkrigets mest uppseendeväckande protestaktioner mot anti-amerikanismens välfinansierade kretsar skedde. Det var när den svenska skolflickan Elisabeth Abelson hällde en burk vattenlöslig rödfärg över huvudet på Jane Fonda i samband med en av dessa oräknliga demonstrationer mot amerikanska ambassaden på Strandvägen i Stockholm. Det var den 20 december 1972, och faktum är att Abelson i amerikanska veteran-kretsar hyllades som hjältinna!

Sådana föga diplomatiska trivialiteter nedlåter sig Möller givetvis icke att skildra. Författaren bör dock ha en eloge för att han bjuder till. Det slutgiltiga verket om svensk vietnam-opinion återstår dock att skriva.

Tommy Hansson

BREV TILL CONTRA

Djurvännerna drivs av hat mot människan!

För en tid sedan presenterade ett par amerikanska forskare ett eventuellt Botemedel mot sjukdomen MS. Medlet kan komma att befria de MS-sjuka helt och hållet från sina plågor. Det är alltid lika glädjande att få ta del av sådana här positiva nyheter från medicin och forskning.

Men tyvärr finns det ett växande hot i kulturen mot fortsatta mänskliga framgångar av detta slag. Jag syftar på de växande ideologiska grupperingar som hävdar "djurens egenvärde", med dess konsekvens: "djurens rättigheter". Om dessa grupperingar av fundamentalistiska "djurvänner" får ett ökat inflytande i politiken, skulle det innebära ett förbud mot exempelvis djurförsök inom medicin och forskning. I sin tur skulle detta innebära ett dråpslag mot framtida framgångar inom medicin och forskning.

För en tid sedan visade ett TV-program hur amerikanska "djurvänner" använder sig av otäck våld mot forskare som bedriver djurförsök. De attackerar forskningskliniker med stenar genom fönsterrutorna, de förföljer forskare, trakasserar dem med otäcka telefonsamtal på nätterna och de har även mordhotat dem.

Dessa fundamentalistiska "djurvänner" syftar inte till att försöka förhindra onödiga djurförsök med fredliga medel (vilket vore ett legitimt syfte, så länge man inte placerar de andra djurens välbefinnande före människans). De syftar istället till att uppföra människans välbefinnande till förmån för

de andra djurarterna.

Dessa fundamentalistiska "djurvänner" har inga "ädla syften"; deras syfte är att förstöra för människan. Precis som deras fundamentalistiska själsfränder inom "miljörelsen" – som syftar till att skydda naturen (omgivningen) från människan – syftar dessa "djurvänner" till att underordna människans rättmätiga strävan efter välbefinnande till förmån för ett "högre värde" utanför henne själv. Dessa fundamentalistiska "djurvänner" (och "miljövänner") drivs av hat mot människan. Deras själar är så fyllda av hat och avundsjuka mot de framgångsrikaste av oss (precis som socialisterna och deras själsfränder, kommunisterna) att de är beredda att uppföra mänskligt välbefinnande till förmån för en rättas "känslighet".

Att sätta högre värde på ett djur (eller vad det än må vara) än ett människoliv är ohyggligt; det bottnar sig i ren nihilistisk strävan att förgöra mänskliga värden.

Anders Wollin

JO bör granskas av KU

För cirka 100 år sedan inrättades JO-ämbetet, riksdagens justitiemän. Denna unika svenska institution (som var en folkets egen tribun mot myndighetsövergrepp) väckte stor internationell uppmärksamhet. Främmande makter betraktade faktiskt Sverige som rättssäkerhetens hemvist på jorden. Åtskilliga länder har sedermera efter svenskt föredöme inrättat egna JO-ämbeten.

Sedan minst ett decennium har dock denna lysande svenska pärlas glans helt

försäkringssystem.

Klart att man inte går till jobbet när det inte kostar "mej" något att stanna hemma. Påståendet är hårdraget, men det ligger mycket i det. Visst känner vi igen oss?

Här kan jag inte låta bli att påminna om vad som hände när man på Gertrud Sigurdsens tid genomförde ett experiment med två veckors sjukskrivning utan läkarintyg (i ett enda län): sjukskrivningarna ökade. Man sjukskrev sig 14 dagar i stället för sju dagar. Det är värt att notera, att det var precis samma människor som sjukskrev sig dubbla tiden.

Problemen går att komma tillrätta med.

slocknat. JO-ämbetet är idag stätt i fullständigt förfall och fungerar nu endast som myndigheternas beskyddare.

JO-ämbetet har blivit en avskrivningsmaskin, där enskilda medborgares klagomål avskrivs på löpande band, ofta med en mycket snäsig beslutsmotivering och utan några som helst förklaringar till avslaget.

Otaliga enskilda svenakar har på det sätt blivit mycket kränkta av JO, detta i synnerhet som JO i avskrivningsbesluten så klart markerar sin omsorg om den anmälda myndigheten.

Låt mig bara ta två fårska exempel. Vansbro kommuns makt-pampar tänker förmå miljöchefen att skriva bort sin yttrandefrihet med ett munkavlekontrakt. Saken anmäldes till JO, som efter bara ett par dagar helt utan utredning kastade sig i armarna på pampgardet i Vansbro och lämnade miljöchefen helt i sticket.

JO har också godkänt att Haninge kommun får okynnesprocessa om socialbidragen till kommunens allra fattigaste och mest bidragsbehövande. JO-beslutet har väckt mycket stor bestörtning på bl.a. Socialstyrelsen.

Den här listan kan göras hur lång som helst. Myndigheternas JO bör snarast granskas av Konstitutionsutskottet (KU).

Eric af Wetterstedt

Ja till livet – nej till abort

Inte sedan vår nuvarande abortlag började gälla den 1 januari 1975 har abortfrågan varit så i ljuset som den är idag. En riksdagsmotion om sänkning av den fria abortgränsen, undertecknad av representanter för fem riksdagspartier, har lagts fram. En utredning om samvetsklausul som befriar läkarstuderande och läkare från att utföra

Antingen konstruerar man ett system som är generöst vad beträffar ersättningsnivån och strängt vad gäller kontrollen. Eller så gör man systemet liberalt vad kontrollen beträffar men stramt beträffande ersättningsnivån, kombinerat med karensdagar och lägre kompensationsgrad.

Denna bok kommer att bidra till debatten om hur vi ska kompenseras vid sjukdom. Intressant är den internationella jämförelsen på området.

Arne Sundström

Magnus Henrekson, Kari Lantto och Mats Persson: *Bruk och missbruk av sjukförsäkring. SNS Förlag.*

Yngve Möller: *Sverige och Vietnamkriget. Tiden. ISBN 91-550-3861-1.*

Bruk och missbruk av sjukförsäkringen

"Vi är sjukast i världen", kunde man läsa på löpsedlarna för några år sen. "Vi har den bästa hälsovården och de friskaste människorna i världen", stod det på en annan löpsedel. Hur går nu detta ihop? Jo vi är ganska så friska och krya och åtnjuter i jämförelse med omvärlden god hälsa och utmärkt sjukvård och dito friskvård, inte minst på våra företag.

Men – så är det det här med vårt

abortingrepp mot sina samveten är på väg att slutföras. Abortfrågan har äntligen tagits upp till debatt.

Nu höjer feministrörelsen upprorsfanan i kampen för den fria aborten. I början av februari 1994 gav Bonniers förlag ut boken *Det svåra valet* av Maria Hede, Nina Lekander, Mian Lodalen och Nina Yderberg. Boken består i en svartmålning av abortmotståndare som beskrivs som förespråkare för dödsstraff och som personer som tycker att krig är en bra lösning på konflikter.

När abort tas upp till diskussion hävdar ofta abortförespråkarna att det är en fråga om värderingar. Det är ett enkelt sätt att undgå fakta. Vilka fakta finns som talar mot abort? Man kan peka på två saker:

I och med befruktningen har barnet en egen genetisk uppsättning av kromosomer. Talet om att barnet är en del av mammans kropp är alltså en medicinsk felaktighet. Människan är människa från befruktningen.

Från och med vecka tre slår barnets hjärta. De allra flesta aborterna stoppar alltså ett hjärta som slår.

Givetvis finns fler fakta som talar för att barnet är en skyddsvärd individ från befruktningen. Abortfrågan är inte en fråga som kan slätas över. Att tillåta abort innebär att vissas liv betecknas vara mindre värda än andras. Varför är det annars tillåtet att abortera ett 15 veckors barn men inte ett 25 veckors barn? Om vi tillåter att ett 15 veckors barn avlivas för "att det inte har

någon framtid", vad hindrar oss då från att börja döda gamla, handikappade och sjuka som inte heller har "någon framtid"?

Ett land där våra allra svagaste, de ofödda barnen, inte har lagstadgad rätt att leva är inte civiliserat.

Carl Johan Hardt

Legalt hasch i religionsfrihetens namn

Efter det att KDS' Alf Svensson förklarat att vi i Sverige bör tillåta ritualsakt av djur med hänsyn till religionsfriheten för judar och muslimer, förväntar jag mig samma generositet när det gäller rastareligionen och dess utövare i Sverige.

Detta bör resultera i att Alf Svensson och KDS aktivt verkar för legalt hasch, så att utövande av rastareligionen ej förhindras genom brist på legalt hasch.

Eller är det så att en del religiösa övertygelser är av större vikt än andra religiösa övertygelser för Alf Svensson och KDS?

G. M. R. Litzén

Fel om presstödet till Norrländska Socialdemokraten

Vid läsningen av artikeln "15 miljarder av skattebetalarnas pengar till organisationsbyråkratin" i nummer 2 av *Contra* noterar jag beträffande presstödet att författaren

hävdar att Norrländska Socialdemokrater uppstår presstöd (driftsstöd). Så är inte fallet. Ingen av de två i Luleå utgivna tidningarna uppstår stöd.

Det är stadgandet i 2 kap, 1§, punkten 4 i presstödsförordningen (1990:524) som har relevans för Norrländska Socialdemokraten och Norrbottens-Kuriren. Som ett villkor för att få driftsstöd gäller att en tidning på utgivningsorten inte får ha en täckningsgrad som överstiger 40 procent. Enligt dagsstidningsförteckningen 1994 nås NSD 30 procent av hushållen i Luleå jämfört med NKs 51 procent. Den förra ligger alltså under "strecket" men utesluts från stöd därför att nämnden i dess fall anser att punktens andra stycke – som talar om förhållandena i hela spridningsområdet, dvs. länet – har relevans.

*Sven Dahlin
Presstödsnämnden*

Visst har Sven Dahlin rätt. Jag beklagar felaktigheten i förra numret av *Contra*. Dock kan noteras att det en gång i tiden var så att NSD valde att flytta från Boden (där tidningen var störst) till Luleå (där Norrbottens-Kuriren var störst) för att bli nummer två på utgivningsorten och därmed komma i åtnjutande av presstöd enligt då gällande förordningar. De finurliga paragrafer som Sven Dahlin redogör för infördes och satte så småningom stopp för detta försök från NSDs sida.

Carl G. Holm

CONTRA 4 1994

Vår nyligen påbörjade artikelserie "Kalla krigets hjältar" fortsätter med en artikel om Whittaker Chambers, den avhoppade medlemmen i det amerikanska kommunistpartiet som avslöjade det sovjetiska spionaget i USA och överbevisade den amerikanske UD-tjänstemannen Alger Hiss om spioneri för Sovjetunionens räkning.

Vidare kommer vi att behandla den finländska sk Grafton-affären, då ett fartyg lastat med vapen till den finländska frihetskampen mot den ryska imperialismen gick på grund utanför Jakobstad.

...kommer i juni